

V Ljubljani, dné 15. vel. travna 1896.

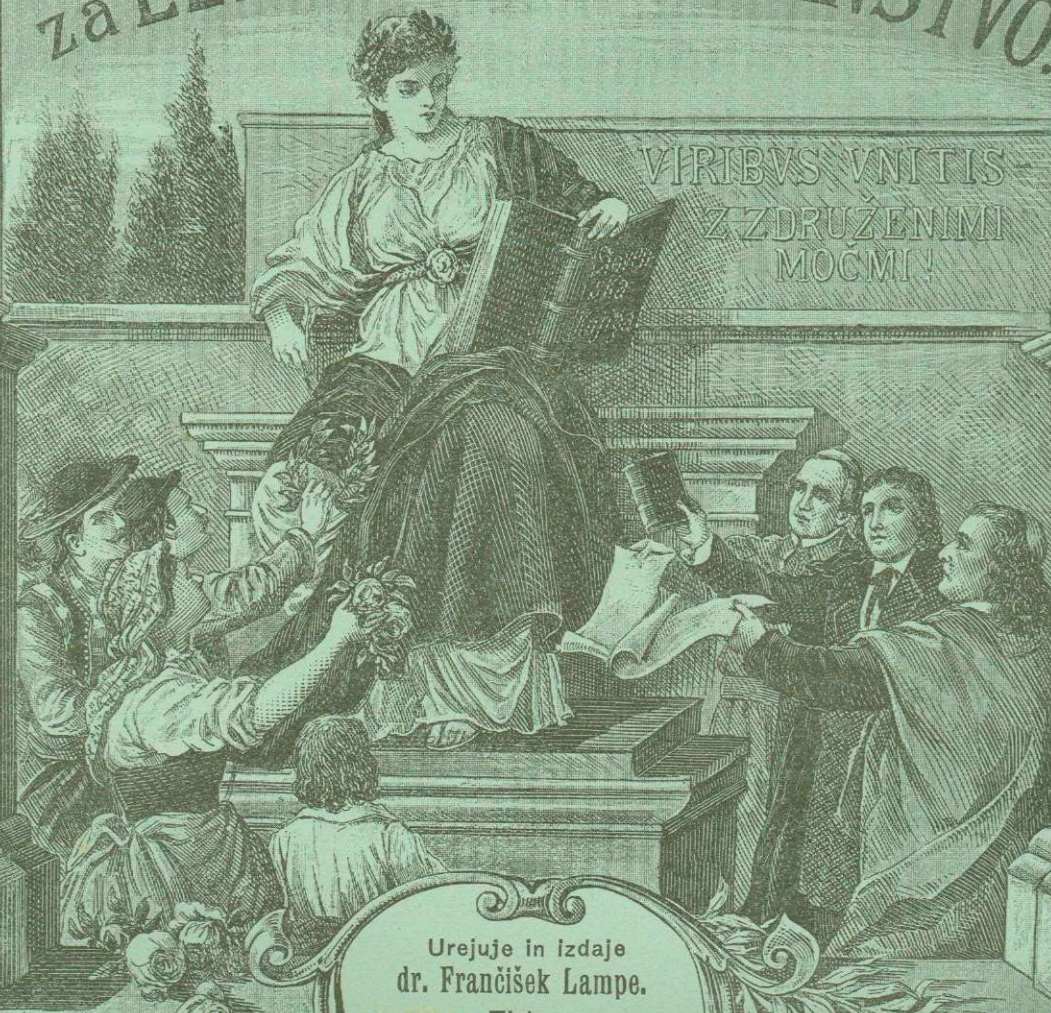
DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

za LEPOSLOVJE in ZNANSTVO.

Leto
IX.

Štev.
10.

VIRIBVS VNITIS
Z ZDRUŽENIMI
MOČMI!

Urejuje in izdaje
dr. Francišek Lampe.
Tiska
Katol. Tiskarna.

Vsebina 10. zvezka.

	Stran
1. Knez Ljudevit. Zložil <i>A. Hribar</i> . Novi nauki. — Minljivost. — Varnine sanje. — Sreča	289
2. Najmlajši mojster. (Povest iz l. 1608.) Spisal <i>Velimir</i>	293
3. Materina obluba. (Povest.) Spisal <i>Dobrávec</i>	299
4. Vzori in boji. Po prijateljevih pismih priobčil <i>Jož. Ošaben</i> . (Dalje.)	302
5. Ptuj. (Krajepisno-zgodovinska črtica.) Spisal <i>o. H. Šalamun</i>	307
6. Umetnost in oltar. (Črtica iz cerkvene umetnosti.) Spisal <i>Josip Somrek</i>	312
7. Kronanje ruskega carja v Moskvi. Spisal <i>dr. Fr. L.</i>	316
8. Književnost	318
<i>Hrvaška književnost. Knjige društva sv. Jeronima: Život Gospodina našega Isusa Krista. — Majstor Adam. — Čovjek od ženidbe do smrti. — Ptice. — Knjige „Matice Hrvatske“ za l. 1895.: Oko Kupe i Korana. — Ruska književnost u osemnaestom stoljeću. — Pjesnička djela. — Za kralja — za dom. — Ekvinocij. — Sofoklove tragedije.</i>	
9. Razne stvari	320
<i>Iz belokranjskega besednega zaklada. (Dalje.)</i>	
<i>Na platnicah: Socijalni pomenki. — Darovi za Marijanišče.</i>	

Slike.

1. Pomladno cvetje. <i>M. Jama</i>	289
2. Zaroka Marije in sv. Jožefa. Slikal <i>Karol Vanloo</i>	296, 297
3. Pogled na Ptuj	307
4. Spominik (Orfejev) Septimija Severa	310
5. Petrovskoje pri Moskvi	316
6. Pogled na Kremlj z južne strani	317

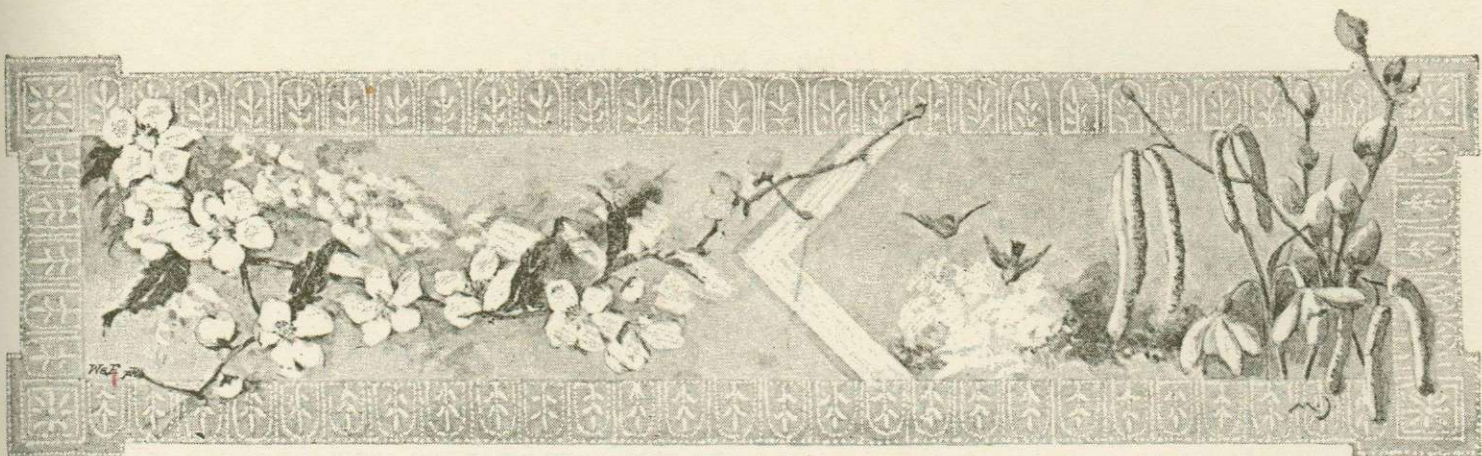
Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII. in VIII. po 4 gld. 20 kr.

„Dom in Svet“ stane za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrť leta 1 gld. 5 kr. Za dijake na leto 3 gld. 40 kr., za pol leta 1 gld. 70 kr., za četrť leta 85 kr. V ptuje dežele po 1 gld. 20 kr. na leto več. Dobivajo se še vse letošnje (1895) številke.

Uredništvo in upravništvo je v Marijanišću. Za ljubljanske naročnike posreduje tudi „Katoliška Bukvarna.“

Pomladno cvetje. (M. Jama.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Novi uki.

Ko zeleni prt razgrne
Vesna v lozi in livadi,
Z juga se škrjanec vrne,
Pesem poje po navadi.

Slavec tudi, kakor lani,
V grmu vbira svoje glase,
Tudi drugi ptiči znani
Žvrgolé, kot prejšnje čase.

V krškem doli reka Krka,
Kot poprej, iz tal privreva;
Sloko čez slapove zdrka,
Kakor lani, v svet šumeva.

V dolu loza Svetovita,
Kakor lani je zelena,
Kakor lani je čestita,
Kakor lani okrašena.

V štirokotu sredi gaja
Štiri so drevesa blizi,
Véjevje se njihno spaja,
Debla so kot noge mizi:

Hrast orjaški, javor bleđi,
Mehka lipa, bukev siva;
Mej drevesi pa na sredi
Žrtvenik kamniten biva.

Pod drevesi na okrožji
Pa so kipi razvrščeni,
Stari kipi, kipi božji,
S svetlim zlatom pozlačeni.

Mnoge kdaj so jance žgali
V božjo čast nad žrtveniki,
Zdaj pa vsi so izostali
Lepih bogov svečeniki.

Trlo se je ljudstva todi
Še pred malo, malo leti;
Zdaj pa le kak stavec hodi,
Redkoma se kres posveti.

Lepo bilo je, ko z grada
Svitozor in Diva zala,
Varnin sin in hčerka mlada,
Svečeništvo sta ravnala.

Mah na žrtveniku v logi,
Trava zdaj v podnožji rase,
Brglez gnezdi v tajnem rogi,
Jelen se v svetišči pase.

Kje so, kje so zlati časi,
Kje je krško ljudstvo verno,
Kje so svetih pesmij glasi,
Kje češčenje mnogoterno?

Kam je z grada knežič mladi,
Ki je Svetovitu v logi
Na proletji po navadi
Skrb imel za vino v rogi?

Kje je hčerka z grada mila,
Ki je brala nežno cvetje,
V šopke ga in vence vila
Svetim kipom na proletje?

Boj začeli so Furlani
In morili rod na jugi,
Bili zoper nje poslani
Svitozor in borci drugi.

Bilo klanje je krvavo,
Vojno vrag končal je kleti,
Padla glava je za glavo,
Drugi pak so bili vjeti.

Ni se vrnil knežič mladi:
Oj to bile so bolesti!
Varna plakal je na gradi,
Plakal rod ob tej je vesti.

* * *

V sveti lozi tam na strani,
Kjer se skalni breg pričinja,
Mej drevesi velikani
Skala se v ozračje vspenja.

Mah leži po skali strmi
Teme krije jej in boke;
Zasadili so se grmi,
Leska, brinje jej v razpoke.

Skali tej pa vdolbla v znožje
Duplo roka je zidarja,
Ki je zgradil stvarstvo božje:
Roka večnega vladarja.

V duplu tamnem je ležišče
Iz mahú in gozdne trave,
Oj to ni prebivališče
Onemu, ki išče slave.

Krški grad ima dvorane,
Zračne, lepe, svetle, jasne,
Bele stene, slike zbrane,
Dičijo jih line krasne.

Pa za sina Svitozora
Ni kotička na grajščini,
Mej zverjadjo biti mora,
V lozi, v skalnati duplini.

V lozi tamni in samotni,
In na postelji iz maha,
Nič veselja mu ne moti,
Pred nikomer nima straha.

Tam pod južnim nebom jasnim
Pesmi se učil je druge,
To prepeva grlom jasnim
V gaji poleg Krke struge.

Pesem ljubko spet popeva
V svetem gaji, kakor preje,
Kakor preje spet odmeva
V božjo slavo glas močnejše.

Ne o Svetovitu bogi,
O Perunu in Triglavi,
Ne o čudnem, tajnem rogi:
On prepeva večni slavi.

Večnega Boga proslavlja,
Ko prižiga v jutro zoro;
Večni slavospev ponavlja,
Kadar solnce gre za goro.

Psalmi Kozma ded prepeva
Tu od jutra do večera,
In od mraka spet do dneva
Sveta se oznanja vera.

Z jutra do noči prihaja
Ljudstvo zvedavo iz dola,
Slušajoč ga, tu ostaja,
Ko uči ga tik podmola.

O kako jim srca mami
Nauk od nebeške sreče,
O kako jim pamet drami,
Slednji dan so večje gnječe!

Vse gorí za Kozma deda,
Vse ga ljubi, čisla, ceni,
V časti je njegova veda:
Varna le se zanj ne méni.

Slednji dan naroča hčeri,
Naj izpreobrne brata,
Naj dobi ga stari veri,
In odprl mu v grad bo vrata.

Vsako jutro z grada rano
Diva, grajska hči, prihaja,
Dedu Kozmi nosi hrano,
Dolgo, dolgo tu ostaja.

Diva zala ljubi brata,
Ljubi starega očeta,
Z Ljudevitom je poznata,
Nova vera jej je sveta.

Brata pridobi naj Diva
Veri stari, za bogove:
V srcu njej pa vera živa
Že gori za uke nove.

Vsa zamišljena pohaja
Z grada po zelenem doli;
Zdaj pohaja, zdaj postaja,
Joče zdaj, zdaj zopet moli.

Oj nje srce blago, zalo
Zlatih je zakladov vredno;
Ko bi moglo, ko bi znalo,
Vse osrečalo bi vedno.

Moli vzlasti za očeta
In za Ljudevita kneza,
Da bi bila vera sveta,
Kot ljubav je njima zveza.

Ohladila srčni boli
Brat jedini jej podarja,
Kadar ž njo pobožno moli,
Novo jej življenje stvarja . . .

Minljivost.

Vse na sveti zginja, mine
In zbeži od tú,
Nam pusti le še spomine,
Trohico sledú.

Ljudstva, ki so se borila,
Za držav obstoj:
Davnost v prah jih je zakrila,
Vzela jih s seboj.

Kjer so kdaj bogovom žgali,
Raste trava, mah;
Kjer so hrami božji stali,
Tam leži zdaj prah.

Davni časi, davna leta,
Kje so, kje so zdaj?
Vek za vekom zginja s sveta,
Kdo drži ga naj?

Pesmi, ki so kdaj jih peli
V slavo, čast bogov!
Spevi ti so oglušeli,
Spev se ori nov.

Kar rodi se, spet umira,
Vse se v prah zdrobí;
Narod za naródom hira,
Žije in miní.

Žitje vse in vsa telesa
Zgloje časa tek;
Bog in večna le nebesa
Ista sta na vek.

Varnine sanje.

Jutro zalo je razcvélo,
Že bučele spó na delo,
In pastirji na osoje
Ženejo že črede svoje.

Bíli smo se za bogove,
Za bogove in domove;
Slikale so te mi sanje
Kruto, nečloveško klanje.

Prebudi iz sna se Varna,
Noč mu bila je viharna,
Dremal je, pa zlobne sanje
Kratile so Varni spanje.

Stali so vojaki zame,
Glava pa za glavo z rame
Padala je borcem mojim,
Sam ostal sem z vrancem svojim.

Dvigne Varna glavo sivo,
Zove k sebi hčerko Divo,
Brzo Diva hči prispeje,
Varna pa jej sanje deje:

Sam probežal sem z bojišča,
Sam do rodnega ognjišča;
A doma pa vsi bogovi
Strti bili so z domovi.

„Diva, hčerka, dete moje,
Grozne v sanjah bíl sem boje,
Kar Belín mi dneve šteje,
Bilo ni noči groznejše:

Pamet moja, Diva draga,
Sanje te tako razlaga,
Da je vse bogove vera
Nova strla od večera.

Sanjal sem, da še v mladosti
Bil sem v moči in kreposti;
Peljal v boj sem hrabre čete
Nad sovrage v boj osvete.

Če pomenijo te sanje
Res jednako mi ravnanje,
Roka bodi mu prokleta,
Komur vera več ni sveta,

Vera svetih nam pradedov,
Ter jo hoče od sosedov.
Kdor boga iz hiše meče,
Ta imel ne bode sreče.

Prebudim se, pa mi spanje
V drugo pride, s spanjem sanje:
Sanjal sem, da sem pomladi
Tu obed napravil v gradi.

In povabil sem boljaše
Na obed v dvorane naše,
Pa pusté me gostje zbrani
Starca samega v dvorani.

Tudi ti, o hčerka mila,
Z gosti šla si, me pustila;
Ljudevita, Svitozora
Niti bilo ni do dvora.

Sanjal sem, da rod moj dragi
Zvezo sklenil je s sovragi,
In tako sem sam na sveti
Moral ves potrť živeti.

Gledal z grajske sem višine,
Po dolini gledal z line,
Gledal sveta sem drevesa,
Vlekel glase na ušesa.

Slišal glase sem in speve
In premišljaj njih odmeve.
Pa mi niso bili taki,
Kot učili so očaki . . .

Diva, Diva, kaj to bode?
Grozne se bojim nezgode.
Čudna si mi res postala,
Kot da bi bogov se bala.

Rada cvetje si nosila,
V vence ga in šopke vila,
Kipe lepšala na steni;
Zdaj ne več, kaj to pomeni?

Prah na kipe božje seda,
Pajek glave jim opreda:
Kaj, da več ti niso mari?
Saj so še bogovi stari.

V sveti gaj mi še hodevaš,
Kot mi često razodevaš.
Pa gorje ti, če me varaš,
Za bogove več ne maraš!

Morda Svitozor zgubljeni
S tabo se o drugem méni,
Morda tudi tebe meri
Pridobiti novi veri.

O, da moram tukaj biti!
Hotel v sveti gaj bi iti,
Da bi sam ogledal mesto,
Če je ljudstvo bogom zvesto . . .

Pa se prebudim, a spanje
V tretje mi dovêde sanje,
Sanje tamne, čudovite,
O, da niso istinite.

Sam prošel sem v sveto lozo,
Tam pa videl sem le grozo:
Mah je žrtvenik pokrival,
Sveti kraj samotni bival;

A pri skali tam na strani
Bili vsi ljudje so zbrani.
In so slušali besedo,
Novo vero, novo vedo.

Proč obstal sem od oskalja,
Slušal sem besedo z dalja,
In — oprostite bogovi! —
Dal srce sem veri novi.

Vsa pa je zavpila gneča,
Da je to za narod sreča.
Narod ves se mi oglasi,
Da dospó zdaj boljši časi.

Oh, ne dajte jim resnice,
Sanjam tem, o sojenice!
Sanje, sanje, da v bolesti
Mučite tako me v vesti!

Svetli bozi, vas pustiti,
To ne sme, ne more biti.
Saj uči me pamet zdrava,
Da je moja vera prava.

Če pa novi uk osreči
Narod moj, ne kij in meči,
Če pa uk ta vodi k zmagi —,
Pa ga slušaj, narod dragi. †

Če ti več so Črt in besi,
Svetlih bogov vreden nesi.
Ni to lepega značaja,
Ako vera se prodaja.

O bogovi, sanje zlobne
Dale so moči hudobne,
Toda Varna stari, sivi
Še živi boginji Živi.

V Svetovita in Triglava
Še gori v njem vera prava,
In Peruna še poznade,
Vere te ne dá, ne dade . . .“

Pa zajoče nežna Diva:
„Oče, sanj jaz nisem kriva.
Vendar srce krvaveče
Tebi vošči boljše sreče.

Tebi vošči srečne dôbe
Brez gorjá, bolesti, zlôbe;
Tudi tvoja Diva mlada
Bivala bi srečna rada . . .“

Sreča.

Naprej drvim, naprej hitim
Po zemlji mej narodi;
Osrečiti ljudi želim,
Oblažiti povsodi.

Narodom kažem slaj in mir,
Bogastvo jim odkrivam;
Odkrivam blagostanja vir,
Dokler mej njimi bivam.

Narodi koprneč drvé
Za mano se po sledi,
In strastno stezajo roke,
Če v njihni bivam sredi.

A iti moram jaz naprej
Od róda do naróda,
In zame ni zidú ne mej,
Drvim kot v reki vóda.

Pa vse nikomur se ne dam,
Le slike jim ustvarjam,
In ključe le jim v sreče hram,
Ki jih želé, podarjam.

Saj motijo se pač ljudjé,
Ki sreče tu želé si,
Saj v prahu sreče ne dobé,
Tu pene le lové si.

A poti druge k meni ní,
Kot le Kalvarij gora,
In kdor do mene si želí,
Ta s križem priti mora.

Saj to ni sreča, kar miní,
To sreča ni, kar zgnija,
To sreča ni, kar se zgubí,
Kar mol razjé in rija.

Le senco mojo tu lové
In blišč podobe moje.
Le onstran groba me dobé,
Ki prav zvršijo boje.

Nebeška hči sem od Bogá,
Narodom sém poslana,
In kdor do mene pot spozná,
Mu večna bodem hrana.

(Dalje.)

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

III.

Silno mnogo snega je padlo še tiste dneve, tako, da je bil skoro ves promet ustavljen. Ni bilo ne sejmov, ne ptujcev; vse javno življenje je prenehalo v Ljubljani. Celó deželni zbor, ki je imel zborovati dné 21. svečana, prestavili so na 3. dan sušca.

Ta veliki sneg je bil jako ugoden za Tramterico. Nočni čuvaj Gregor Grabnar je tisto noč zastonj napadel pekaričino stanovanje; naznanil je mestnemu sodniku, da je vdova izginila prejšnji dan, a nihče ne vé, kam. Sodnik Ahacij Amšelj je skrbno naročil mestni straži, naj zasleduje vdovo Tramterico, toda kdo bi lazil ob takem snegu po mestu in izpraševal ljudi po hišah? Tudi mestni očetje bi tako ne prišli na rotovž sodit nesrečne vdove. Vsak se je držal svojega doma in pri domačem ognjišču se je začelo tem živahnejše življenje.

Vdova Tramterica je storila, kakor ji je svetoval Žlebnik. Vkljub snežnemu vremenu je prigazila od trgovca Ehrbarja, ki ni bil daleč od škofije, v škofijsko pisarno, kjer jo je prijazno sprejel škofov kapelan Peter Otava. Dekle Špelice že ni bilo več v škofiji. Ni se ji moglo izpričati nič hudega, zato so jo pustili, da je šla k svojemu stricu v vicedomski stolp, dokler se razmere ne obrnejo.

Vdovo so zaslišali še tisto uro; nato jo je sprejel škof Tomaž sam, naložil ji cerkveno pokoro in odločil, da bo kmalu sprejeta v katoliško cerkev.

Potolažena in z najlepšimi nadami je zapustila Tramterica škofijsko palačo ter pri trgovki Ehrbarici, svoji prijateljici, pričakovala boljše bodočnosti.

Najmlajši mojster Matija Žlebnik pa ni bil tako srečen. Doma mu je nagajal brat, ker ga

ni hotel še potrditi za pomočnika, pri črevljarski zadrugi pa so kovali proti njemu skrivno zaroto. Vzlasti „oče“ Adam Weiss se je mnogo trudil, da se maščuje nad nepokornim mojstrom. Sestavil je z drugimi mojstri dolgo pritožbo, katero so podpisali ali podkrižali vsi združeni mojsterske črevljarske zadruge. Ko se je le nekoliko odprl promet po onem obilnem snegu, že je dobil Žlebnik povelje, da skliče vse mojstre k zadruški seji. Nekako težko je hodil v slabi poti najmlajši mojster okrog črevljarjev, ker je vedel, da kliče zadružane na svojo obsodbo.

Mogočno je sedel za mizo mestni svetovalec in predsednik črevljarske zadruga Adam Weiss, okrog njega pa je sedelo do dvajset mojstrov, ki so čakali besede „očetove“. Tudi Matija Žlebnik je sedel na stolu pri vratih, osamljen. Hudo mu je bilo pri srcu in ni si upal pogledati v obraz očetu Weissu, ki ga je gledal osorno, kakor bi ga hotel z očmi prebosti.

„Spoštovani mojstri! Kot predsednik častitljive črevljarske zadruga sem vas danes poklical na mojsterski posvet, ki ima varovati čast vašega društva ter skrbeti, da nepošteni udje ne omadežujejo imena, katero nosi naša zadruga. Z žalostjo sem se namreč moral prepričati, da šteje naša zadruga med sabo črevljarja, ki ga ne moremo več imenovati poštenega. Zato je naša nujna dolžnost, da rešimo zadrugi čast ter izobčimo mojstra, ki nosi na svojih prsih pečat nepoštenja.“

Tako je začel govoriti oče Weiss, ki so mu zbrani mojstri glasno in pogostoma pritrjevali. Le Žlebnik je molčal, zroč neprestano v mizo in s palcem drgajoč po čelu.

Zopet vstane mojster Weiss, odkašlja se nekoliko, potegne parkrat z desnico dolgo brado, kakor bi hotel iz nje natrgati novih mislij, ter začne:

„Častitljivi možje! Dvainšestdeset let se že veselim božjega življenja na zemlji, devetnajstkrat so me meščani o sv. Jakopu obremenili s častjo mestnega svetovalca, dvanajsto leto že zboruje črevljarska zadruga v moji hiši, toda take zime nisem še doživel kakor letos. Takega snega ne pomni moja glava, takega mojstra pa tudi ne naša zadruga, mojstra najmlajšega, ki sedi po naši milosti na nevrednem svojem stolu ter onečeščuje s svojim nepoštenim vedenjem veljavo in častitljivost naše spoštovane zadruga.“

Z zaničljivim pogledom so nekateri mojstri opazovali najmlajšega mojstra, drugi pa s pomilovanjem. Le predsednik se ni dal motiti v svojem dobro premišljenem govoru ter je slovesno nadaljeval:

„Pošteni mojstri! Najmlajši mojster Matija Žlebnik nas je prevaril v lepih delih, katerih smo mi od njega pričakovali. Zanašali smo se nanj, kakor na malokogar toliko; očetu črevljarske zadruga je bil desna ročica, in čednost njegovih je bilo obilo število. Toda zloglasna ženska je premotila njegovo glavo, kakor nekdanja Filistejka Dalila nepremagljivega Samsona. In najmlajši mojster si je dal ostriči svoje lase ter je izgubil poštenost, s katero je stopil v našo zadrugo. Ni več vreden, da se brati z našo poštenostjo, izključiti ga moramo in sicer iz obilo tehtnih razlogov:

1. Ko je predzadnjič zborovala naša zadruga, poslali smo Matija Žlebnika po bokal vina k našemu krčmarju Vodopivcu in dali smo mu štirinajst krajcarjev. A Žlebnik je šel po vino k Cividatoriki, kjer ga je dobil za dvanajst krajcarjev. Pri zadnji seji naše zadruga je bil obsojen, da mora zaradi te goljufije plačati v našo blagajno 50 kr. Toda Žlebnik ni izpolnil naložene kazni, ampak se je celó norčeval iz zadruških sklepov.

2. Gregor, Žlebnikov brat, je že davno zrel za pomočnika, a mojster Matija ga neče potrditi.

3. Matiju Žlebniku je rekel malinar Ranzinger v obraz „hinavec“, a Žlebnik je besedo pogoltnil in ni iskal pravice pri mestnem sodišču, da bi dokazal, češ, da ga je malinar naltolceval po krivem.

Iz teh razlogov je očitno, da Matija Žlebnik ni več pošten mojster in da ga moramo po starodavnih pravilih izključiti iz zadruga. Ako ima kdo kaj ugovarjati, oglasi se lahko.“

Tiho je bilo za trenutek, da bi se bila miška slišala, ako bi bila prisopla izpod podnic. Kar se dvigne majhen, debel in star možiček, ki je doslej na pol dremal, na pol poslušal. Janez Kumberg mu je bilo ime. Bil je tudi mestni svetovalec in l. 1606. je bil celó mestni sodnik.

„Vse se lepo sliši, kar je pravil oče Weiss, toda še poprej moramo slišati najmlajšega mojstra, predno izrečemo končno sodbo. Matija, govôri!“

Žlebnik je bil že popolnoma pripravljen na obsodbo. Ker pa ga je najstarejši mojster poklical k besedi, ni se mogel ubraniti, dasi je namerjal povse molčati. Stari Kumberg mu je bil že od nekdanj naklonjen in bil je vrhu tega prijatelj Lichtenbergov in nasprotnik mestnega sodnika Amšelja. Sicer ni bil razgovor v navadi, kadar je predsednik že poprej preresetal z mojstri, toda najstarejši mojster je bil vselej nekaka proroška oseba z nekaterimi predpravicami. Žlebnik torej vstane:

„Nisem mislil, pošteni združani, da bi mi oče Weiss dovolili ugovarjati svojim modrim

besedam. Ker pa je meni, nepoštenemu mojstru, dovoljena obramba po milosti častitljivega najstarejšega mojstra, odgovarjam, da sem nedolžen in ne čutim se krivega v svojem postopanju:

1. Šel sem po vino k Cividatorji, ker toči cenejše in boljše vino. Ostala dva krajcarja pa sem očetu pošteno vrnil. Zato pričakujem od zadruga zahvale, a ne kazni.

2. Brata Gregorja pa ne potrdim za pomočnika zato, ker sili strani, in kakor hitro postane pomočnik, vstopil bo pri očetu Weissu, ki ima že tri pomočnike, a jaz le jednega. Ako mi zadruga priskrbi novega pomočnika, nimam nič zoper potrditev.

3. Malinarja Ranzingerja pa ne tožim radi razžaljenja časti zato, ker nimam prič. Ako pa malinar vpričo zadruga ponovi svoje natolcevanje, poiskal si bom že zadoščenja.

To je moje opravičevanje. Sicer pa zadruga lahko sklene, kar se ji zljubi. Saj vem, kje mi je iskati pravice.“

Mojstri niso pričakovali tako kratke, rezke in moške obrambe. Mislili so, da se Žlebnik popolnoma udá sklepu mojstrov ter jih ponižno prosi odpuščanja, obetajoč, da hoče storiti vse, kar bo ukazal oče Weiss.

Splošno godrnjanje se je slišalo, in visoki oče Weiss vstane ter s patetičnim glasom izpregovori:

„Predragi mojstri! Kadar hoče jajce več vedeti kakor puta, tedaj ni dosti modrovati. Vedenje novopečenega mojsterčka je žaljivo za celo zadrugo, in drugega nam ne ostane, kakor da Matijo Žlebnika izbacnemo iz črevljarske častitljive zadruga.“

Vsi potrdijo jednoglasno predlog očetov. Tudi mojster Kumberg je molčal. Predsednik pa je nadaljeval z razburjenim glasom:

„A ni dosti, da se reši čast naše častitljive zadruga. Takoj napravimo vlogo na slavni mestni zbor, da prepové Žlebniku prodajati na trgu svoje črevlje, in zahtevajmo, da se ne vrednemu udu naše spoštovane zadruga vzame meščanska pravica. Ali potrdite mojo zahtevo?“

Nekaj mojstrov takoj potrdi očetovo željo, drugi so pa molčali. Mojster Kumberg vstane in izpregovori:

„Spoštovani mojstri! Ne segajmo predaleč! Pač naj se mu prepové prodajati črevlje na trgu, dokler ne prebije zaslužene kazni in ne plača 50 krajcarjev v našo blagajno, toda meščanske pravice mu ne jemljimo!“

Oče Weiss pa izpregovori končno besedo:

„Možje! Čast naše zadruga je v nevarnosti. Kumberg se poteza za Žlebnika, ker je sorodnik in prijatelj Lichtenbergov; z Lichtenbergom se hoče zvezati tudi mojster Žlebnik. Saj ste že

kaj slišali, da si Žlebnik in Tramterica pokimujeta čez Ljubljano . . .“

Oče Weiss ni končal svojega govora. Pri zadnjih njegovih besedah nastane vrišč, mojstri se začno med seboj prepirati. Celó spoprijeli so se do dobrega, dokler ni Kumberga in Žlebnika zmanjkalo pri vratih.

Ostali mojstri so se pomirili, sprejeli očetov predlog z večino in pristavili v zatožbo na magistrat, da Matija Žlebnik tudi s tem ruši združna pravila, da hoče izven zadruga vzeti v zakon zloglasno vdovo Tramterico, kateri se celo očita, da je vtopila svojega otroka v Ljubljani.

S tem je bila seja pri kraju, in mojstri so še pozno v noč ostali pri očetu Weissu, ki je bil tisti večer jako dobre volje, vesel svojih prepričevalnih govorov in svoje sijajne zmage. Krčmar Vodopivec, Weissov sosed, je še pozno čez polnoč prešteval dobiček od črevljarskih mojstrov.

Žlebnik je spremil starega Kumberga na dom. Govorila sta marsikaj, in Matija se je vkljub današnji usodi vračal zadovoljen od združne seje. V Kumbergu, ki je bil mestni svetovalec, pridobil si je danes dobrega pomočnika v svojih zaprekah. Ko je stopal pod Trančo na most, spomni se svoje izvoljenke, ki je gotovo teže čakala bodočnosti, kakor on. Takoj se obrne in krene po Velikem trgu mimo rotovža proti frančiškanskim vratom. Težko je gazil debeli sneg, ki je še vedno naletaval. Morda se mu posreči govoriti z vdovo.

Lahno potrka na Ehrbarjevo okno, srce mu je že utripalo močno. Kako tudi ne? Skozi okno je videl Tramterico, ki je sedela s trgovko pri veliki peči.

Takoj stopi hišna gospodinja k oknu in spozna prišleca. Vdova, ki se je skrila v tem strahu v drugo izbo, vrne se, in povedala sta si hitro vse svoje dogodke pri odprtem oknu. Bilo pa je tudi treba hiteti. Zakaj tam pri frančiškanskih vratih je že mestni čuvaj klical deset uro. Ako zaloti Žlebnika pod oknom brez luči, utegne mojster prebiti noč na rotovžu in vrhu tega še Tramterico izdati.

Ves spehan dospe mojster Matija domov, odpre svojo izbo, prižge lojevo svečo, vzame gosje pero in piše in piše, ko je nočni čuvaj že davno zaklical polnočnico.

Sestavljal je pritožbo na slavni magistrat zoper ukrepe črevljarske zadruga.

IV.

Na Starem trgu pod gradom je imel meščan Cividator svojo gostilno. Šlo se je čez dolgo dvorišče, in zadaj, že pod gričem, je bila klet

gostilničarjeva, katera je bila ob enem pivska soba. Bila je dolga in ozka izba; na jednom koncu se je dohajalo, na drugem je bila pregrajena z lesenim pažem, za katerim so čepeli na hlodih veliki in majhni sodi raznovrstnega vina. Ob zamazanih stenah so stale na obeh straneh dolge mize. Pivcev je bilo vedno polno pri Cividatorju. Črez dan, zlasti po kosilu in na večer, so možje hodili semkaj pokrepčavat se z vinsko kapljico, ki je bila na dobrem glasu, zakaj bila je pristna in močna. Zahteval pa si lahko kislega Dolenjca, ali lahkega Štajerca, ali prijetnega Istrijana in kraškega terana. Jeseni pa se je pridno točil tudi motni Vipavec in sladki Prosekar. Zvečer in ponoči so zahajali sem tudi mladi ljudje, ker je bila gostilna bolj v zatišju, in mestni stražniki niso tako hitro zalotili pivcev v prepovedanih urah. Zlasti dijaki višjih razredov so se včasih priplazili semkaj popivat in razgrajat. Navadno so klicali gostilno le pri „Lahinji“, ker se Cividator ni dosti ménil za pive, pač pa je bila v tem jako spretna njegova žena s hčerjo. Celó razuzdanosti in sleparstva ni ubranila Lahinja v svoji gostilni.

Bilo je nekega popoldne v začetku štiri-desetdanskega posta. V Lahovi krčmi je bilo takrat prazno, pač pa so sedeli za leseno ograjo nam znani pivci. Kar je bilo namreč posebno domačih in stalnih pivcev, prisvajali so si to prednost, da so nadzorovali natakario pri natakanju ter pili iz svojih majolik pri izvirku božje kapljice.

Na malem sodu je sedel Luka Košica, potegal z levico dolge brke, z desnico pa je držal pisano majoliko. Njemu nasproti je čepel na nizkem stolcu Gregor Grabnar, trgal oberoč trdo trento Lichtenbergove peke, lončena majolika pa je stala poleg njega na tleh. Na stolu v kotu je zdehal hišni gospodar Cividator in bobnal z mastnimi prsti po rejenem trebuščku. Njegova hči Tekla pa je pomivala v drugem kotu stekleno robo.

Košica in Grabnar nista utegnila zvečer posedati v gostilni, zato sta pa tem marljiveje pazila, da nista zamudila ob belem dnevu nasladiti se s sladko kapljico.

„No, gospod Cividator, koliko obljubite za mojo Špelico, da vam pomaga polniti mošnjček s tolarji? Mlada je, čedna je, zgovorna pa, kakor bi imela jezik sedem let namočen v sami medicini.“

„Ma sem povedal, signore Luka! Dva para sandal še, dva para, in dve lahtí gorenjskega platna ob novem letu“, odgovori Lah Košici, ki mu je ponujal svojo stričnico v službo.

„E, kaj se bota prerekavala? Dobro blago se samo hvali. Kar udari, Luka, gospod Cividator ne bo gledal na par tolarčkov, če se dekle

izponese“, prigovarjal je Grabnar, hrustajoč trdo pečeni kruh.

„Le dajte, le, padre mio“, ogласi se tudi Tekla.

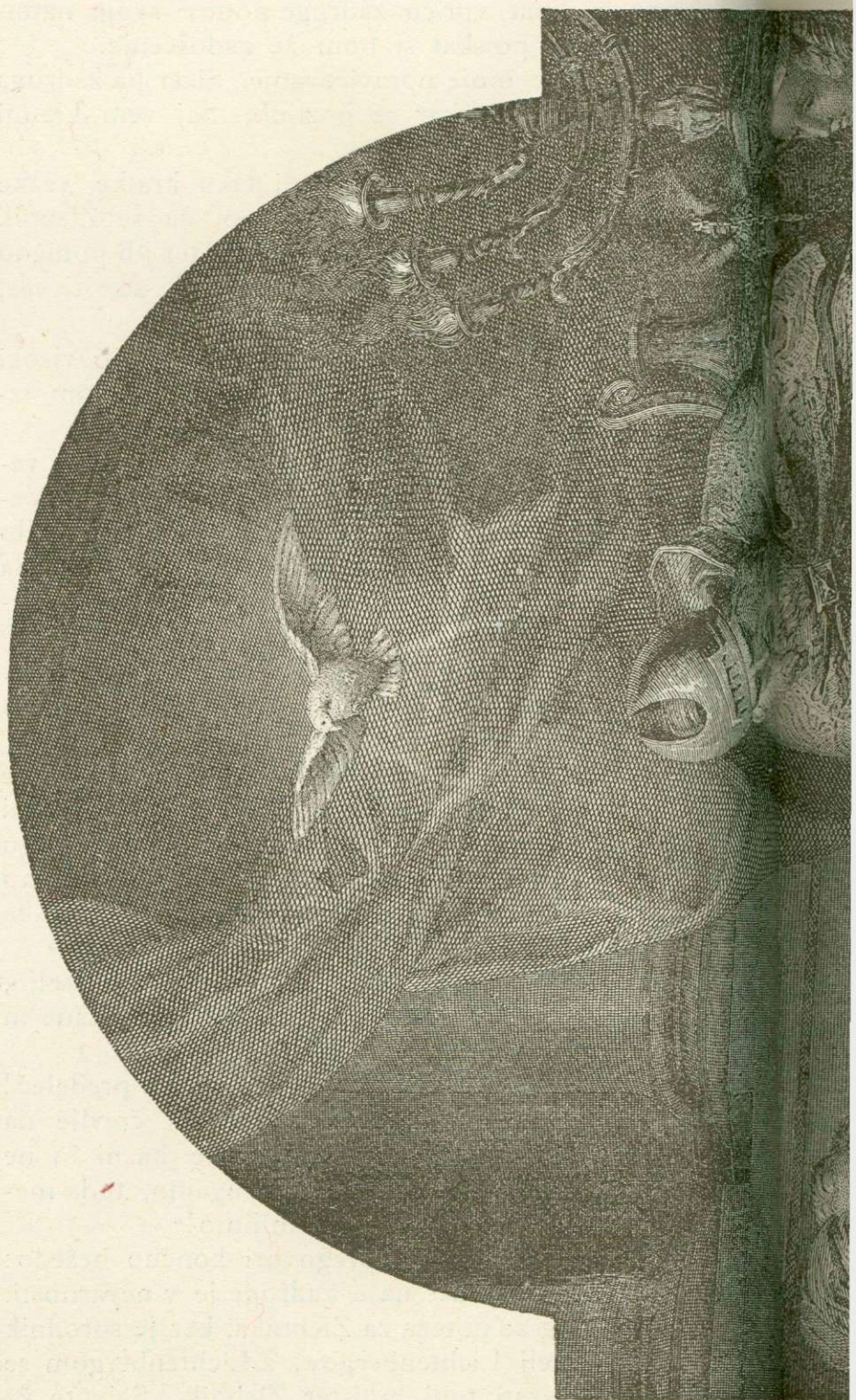
Lah se zadovoljno pogladi po obriti bradi in prikima:

„Così sia, signore! Ma ga je treba vprašati mater.“

Tekla si obriše roci ter odide v kuhinjo poročat materi, kako so se možje pogodili.

„Pa bi jo oženil, Luka! Saj veš, ako jo imajo mladi ljudje radi, ni dobro“, ogласi se zopet pivec na stolcu.

„E, možiti se ji še ne mudi. To že pride tako samo po sebi. Sedaj mora še meni po-

magati. Vem sicer, da tvoj Grogga škili za njo, a poprej se morava še midva pobotati.“

„Midva? Pobotala sva se že pred osmimi leti tam pred jezuitovskim kolegijem. Ako si tak junak, da pustiš svojega prijatelja na cedilu v najhujšem ognju, tedaj pač nisi vreden, da bi se kdo s teboj botal.“

„Kaj? Ali ne vé vse mesto, da je Luka Košica takrat pametno ravnal kot umen vojskovodja? Ako bi bil ti takrat mene posnemal, ne bilo bi ti treba domov cepati z razbito črepinjo. He, prijatelj Gregor, ali ni tako? In povem ti, da mi ne govôri več takih čenč, drugače ti treščim majoliko tje v tvoje lačne gosli, da boš pomnil, kdaj si se lotil Lukeža Košice, vice-domskega vratarja!“

Grabnar skoči po koncu, oči se mu zaiskré, razkorači se pred svojim nasprotnikom, stisne pesti in s pretrganim glasom izpregovori:

„Ti, strahopetec, ti boš mene, ti suha južina? Ali ne veš, da te lahko zmanem kakor suho stročje v roci?“

Košica pa je že zlezal s soda ter se stisnil ob zidu med sodi, ponižno govoreč:

„No, no, saj ni tako hudo, Grogče! Nič se ne togôti; tvoj fant je kakor nalašč za mojo Špelico. Le čakaj malo, da si Špelica še kaj prisluži. Še dvajset tolarčkov ji manjka do sto — potem pa v božjem imenu!“

Lah je med tem zlezal pod klop ob steni in klical neprenehoma: „Madre, madre!“

Zaroka Marije in sv. Jožefa. (Slikal Karol Vanloo.)

„Kaj boš ti branil, siromak!“ ogласi se zopet Grabnar nekoliko mirneje, a tem samozavestneje. „Ti še sebe ne moreš oskrbeti, a boš skrbel za druge! Kaj drugega bi bil že lahko, kakor nisi, tako pa si zapravlil še svojo hišo, in tvoje junaštvo je mestni sodnik pohvalil s tem, da te je odstavil od nočnega čuvajstva; po milosti pekarja Lichtenberga pa si dobil službico vratarja. Kako jo opravljaš vestno in skrbno, to pa vem jaz in, le čakaj, zvé tudi sodnik, gospod Ahacij . . .“

„Kaj, ti mažeš pekarja Lichtenberga?“ raztogoti se zopet Košica in stopi mogočneje na prste. To pa je storil zato, ker je videl, da je vrata odprla in v izbo stopila Cividatorka z Lichtenbergom vred.

„No, kaj se prepirate? In ti, oče! ali tako varuješ čast svoje gostilne?“

„Oh, predragi mojster Lichtenberg, hudo je, ako ima žena takega moža, ki ni za drugo, kakor da muhe brani! Le čakaj, klada lena, iztolčem ti še tisto pest hrbta, kolikor ti ga še ni zlezlo tje za tvoj mastni trebuh! Alo, poberi se ven! Vidva pa ne pozabita, kakšno oblast imata tukaj! Kaj se že zopet kavсата?“

Debeli Lah je takoj slušal glas svoje ljubeznive zakonske tovarišice, pivca sta umolknila, Grabnar pa se je priklanjal gostilničarki in mojstru, kakor bi hotel pokazati vso svojo ponižnost.

„Ali želite merico Dolenjca?“ popraša gostilničarica, visoka ženska, koščeneга obraza, srednje starosti.

„Kajpak, Dolenjca! To je moja najljubša pijačica. Le škoda, signora Cividatore, da vam plemenitaši vedno škodo delajo s prodajo svojega vina na drobno“, odgovori pekarski mojster in sede na svoj navadni prostor pri dolgi mizi.

„E, gospod mojster Lichtenberg, ko bi jaz sedela na rotovžu med svetovalci, davno bi bili že te plemenitaške cunje oprali na Ljubljani. Tako pa ni mož, ki bi se potegnili za blaginjo naše zadruge“, reče gostilničarka in postavi napolnjeno majoliko pred mojstra, ki mu je dobro dela beseda Cividatorkina, zakaj on ni bil mestni svetovalec.

„Modra je vaša beseda, signora! Kip boginje ‚Pravice‘, ki stoluje tam pod ostrešjem mestne hiše na zlatem prestolu, moral bi se postaviti drugam, in dvanajsterim svetovalcem ob njeni strani bi se morali sleči škrlatasti plašči.“

„No, ali že odhajata?“ popraša gostilničarka odhajajoča pivca.

„Za naju je čas potekel; drugi imajo dan, midva imava noč“, odgovori Grabnar in izgine pri vratih.

„Menila sva se z gospodom zaradi Špelice, signora Cividatore“, pristavi osrčeni Košica, ki je še postal pri vratih.

„No, kaj se pogajaš z mojim napihnjencem, ko veš, da sem jaz gospodar v hiši. Le pojdi, povem ti jutri, ali je za nas ali ni.“

Lukež z rdeče-višnjekastim nosom se globoko prikloni in odide v svoj stolp čakati, kdaj mu začne vpiti na ušesa poredni in mogočni Grogga svoje ure.

„Prav je, da odideta. Ta svojat prodá za merico vina desetkrat svojo poštenost.“

„Eh, skoro bi bil pozabil! Povejte, signora, temu Košici, da me poišče ob petih v mojem stanovanju.“

Gostilničarka zakriči za odešlim vratarjem, ki se je vidno razveselil pekarjevega povabila.

Komaj pa je dobro Košica odšel, že privéde domača hči starega mojstra Kumberga v izbo. Ta jo poboža po licih in zadovoljno podá roko svojemu prijatelju Lichtenbergu. Ob tej uri sta se redno sešla vsak dan pri Cividatorki na majoliko semiškega Dolenjca. Danes pa sta pričakovala še Matijo Žlebnika, ki ni bil vsakdanji gost Cividatorkin, dasi je včasih tudi prišel semkaj, a vedno le na povabilo prijateljev.

Komaj se je stari Kumberg dobro oddahnil, že se prikaže pri vratih boječe najmlajši črevljarski mojster.

„No, le naprej, le, saj nismo kužni. Celó družbo imamo za mlade mojstre“, pozdravi ga oblastna krčmarica in potisne čez prag. „Tekla, prinesi temu zmrznencu malo gorkote, da se otaja in se mu jezik omaja in hrbet premelje!“

Žlebnik ni bil vaje Cividatorkinih gorjanskih pozdravov, in nekako tesno mu je bilo pri srcu. Da ni ugledal svojih prijateljev v kotu temne izbe, težko bi bil poslušal Talijankine robate besede.

„Le sém, Matija! Kaj boš pil?“

„Dolenjca“, odgovori Kumbergu prišlec ter sede poleg njega.

Tekla mu brzo postavi majoliko na mizo, smejoč se in opravičujoč:

„Ne zamerite, mojster Matija! Naša mama se radi pošalijo, a hudi niso nič na vas.“

Žlebnik ni odgovoril ničesar. Tekla je odšla za leseni paž, gospodinja pa je že poprej zapustila izbo.

„Torej kako je, mojster Matija?“ popraša pekar natihoma.

„Doslej dobro, gospod Lichtenberg! Bodočnost pa je v božjih rokah.“

„Ali si že kaj govoril s Suzano?“

„Sem. Dobro je spravljen in pridno moli; tudi hodi k očetom juzuitom poslušat katoliški nauk. Zjutraj zgodaj in pozno zvečer hodi v

cerkev Kristusovega vnebohoda, kamor ima le par korakov. Videl sem jo že dostikrat, ko je klečala v zadnji klopi in iskreno molila, toda nagovoriti je ne maram na svetem kraju.“

„Hvala Bogu!“ vzdihne pekar, ki je sedel na koncu mize in prestavljal svoje dolge noge. Na obrazu se mu je poznala skrb zadnjih tednov.

„Poslušajta me, prijatelja moja! Nič več ne smeta prikrivati nesrečne ženske. Mestni sodnik je nekaj izvohal. Mladi Grabnar leta za tisto ptičico, ki je Suzani izkopala brezдно pogube. Tako mi je vsaj pravila golobičica Tekla, ki vé za vse take ljubavne spletke. In ta mladenič je iz Špelice spravil marsikaj, kar je sicer hotela zamolčati. To pa vesta, da mladi Grabnar svojemu očetu ne bo prikrival skrivnostij, katere nočnega čuvaja tako zanimajo, odkar sodnikov sluga Sova zdravi svoje rane na postelji. Dopoldne smo imeli preiskavo zaradi neke tatvine, in ob tej priliki sem ujel nekaj pogovora, ki sta ga imela sodnik Amšelj in Adam Weiss. Zato vama svetujem, naj se Tramterica sama ovadi pri sodniku. Za njeno oprostitev bomo pa že skrbeli.“

Tako je govoril potihoma svetovalec Kumberg, prijatelja pa sta molčala.

„Tudi jaz bi mislil tako“, izpregovori na posled Žlebnik. „Stvar se je že nekoliko pozabila, in mislim, da dobodemo pomoči tudi od druge višje strani, od škofa samega. Za meščane se rad potegne, saj je sam meščanski sin, in brat njegov je mestni svetovalec.“

„Zgôdi se božja volja!“ potrdi pekarski mojster in hlastno potegne iz barvane majolike.

„Še nekaj zate, predragi Lichtenberg! Sodnik Amšelj ti je precèj gorak. Omenil mi je zadnjič,

da pečeš premajhen in prelahek kruh. Tako vsaj sta se proti njemu izrekla pekarska nadzornika, ki tehtata kruh v pekarski kruharni. Pristavil je celó, da te misli dejati na potapljavko v Ljubljano.“

„Kaj? Jaz, pošteni meščan in tolikoleten sodrug pekarske zadruge? To je golo maščevanje. Le čakaj, ti smetana mestnega sodnika! Jaz ti že pokažem, kdo je Lichtenberg!“

Pekarski mojster je začel kričati, da je Tekla prihitela izza lëse:

„Kaj se hudujete, gospod Lichtenberg? Ali prinesem še vsakemu merico?“

„Ne!“ izpregovoré vsi trije kmalu, plačajo in odidejo.

Lichtenberg je hitel razburjen domov, kjer si je Košica že dal dobro postreči po gospodinji. Toda nič kaj dobre volje ni bil pekar.

„Pojdi domov in reci tisti tvoji deklini, da ji iztrgam jezik, če ne bo molčala in storila tako, kakor sem ti zadnjič napovedal“

„Ne bojte se, gospod mojster! Dekle zna molčati kakor svetnik na oltarju.“

„Ne čvekaj mi, ampak opravi tako, kakor sem rekel.“

Vicedomski vratar je spoznal, da danes ni dobro z Lichtenbergom črešenj zobati, in takoj je odrinil, spravivši v malho belo trento.

Lichtenberg se je jezil še dolgo časa proti svoji ženi nad sodnikom Amšeljem, zmerjal svoje pomočnike ter hodil iz izbe v izbo, ugrabljajoč, kako bi se znosil nad mestnim sodnikom.

A tudi vratar Košica je rogovilil v svojem stolpu ter se hudoval nad Špelico, ki ga pa ni poslušala. Pobrala je svoje stvari ter bežala naravnost na Stari trg v Cividatorjevo gostilno.

(Dalje)

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

I.

Le igrajte naprej,
Moja Urška gre zdej!
Stara národna.

Jesensko jutro, oblačno in čemerno, je pogledalo v Potočje, malo vas pod Vremščico. Povsodi še tihota, le psi so se oglašali na dvoriščih, budeč svoje gospodarje, da je že beli dan in treba zapustiti postelje ter začeti delo. Popolnoma nevšečen je moral biti pasji lajež onim mladim ljudem, ki so sinoči in še pozno čez polnoč veselo rajali na plesišču. To so bile radostne urice potoški mladini.

Bilo je namreč včeraj cerkveno opasilo, ki nima niti pravega značaja — ne vem, po čem gavi ustanovi —, če se zvrši brez plesa.

Po širnem dvorišču stopa Kalinova gospodinja, ženska v najboljših letih. Njen obraz kaže odločnost in neustrašenost. Danes je sama na vse zgodaj po koncu. Piščeta jo oblegajo z jedne, kokoši in jarčice z druge strani; tam-le pa kokodaka ponosni petelin ter vabi s svojim kokodakanjem tudi sosednjo perjad na zajutrek. Ali danes se je vsemogočni gospodar domače in sosednje perjadi popolnoma uštel v svojih računih. Ne samo, da jim ni Kalinka prinesla ničesar, še celó jezno jih je zapodila od sebe,

in vojvoda velikih kakor tudi malih kokošij je jezno zakokodakal na gnoju, češ: ali nismo mi vaši? Glasno vriščaje se je razpršila perutnina na vse strani, kakor da se je zapodil vanje sam srpogledi jastreb. Gospodinja je stopala jezno mimo njih ter prevrgla stare konjske jasli pred hlevom, a vedno se je zvedavo ozirala v okno nad seboj, kakor da prav od tam prihaja vsakoršno zlo na hišne prebivalce.

Začela je prav glasno ta-le samogovor:

„Danes smo zaspani, sinoči smo bili razbrzdani. Bomo videli, kdaj se vzdigne gospodična Zala. Sinoči se ji je tako mudilo spat, kakor da je prečula vsaj polovico štiridesetdnevnega posta, seveda, potem smo pa skrivaj iz sobice smuknili na pod in od tam na ples. Gospodična rada pozabi, da treba slušati mater. Ljubše ji je kratkočasje s Hribarjevim Janezom, kakor prijazni nasveti lastnega očeta. Tam smo popivali — in plesali — ha! — veselo življenje! — Mater slušati in iti spat ob času kot poštena dekleta, to ni več v navadi. — No, mi nismo gospôda in tudi ne bomo, ako Bog dá. Sedanji svet je že ves narobe: po noči ples, po dnevu spanje, v nedeljo greh; Hribarjev Janez je več, kakor oče in mati. Vse kaže, da moram po sosedovo deklo. Vsi pivški godci, da je res! Moram in moram, kdo mi sicer pomolze krave ter mi pomaga opraviti v kuhinji? Jaz sem že prestara za na ples, a za delo — tudi . . .“

Ni sicer s tem še nehal neprijazni samogovor, toda okno se ni še razgrnilo, kam celó odprlo! Dična Zalica je namreč prav še tako trdno spala, kakor v materinem naročju. Zalica je cvet potoških deklet, in če tako plesalko motijo, mamijo in ustavljajo, kdo bi se čudil, ako potem res ostane in prepleše velik del noči. Kako sladko je potem spanje!

Zalici se je sinoči res dobro godilo.

Mladeniči so si šepetali, da je najlepša, najspretnejša plesalka, in katere deklice ne ogreje taka pohvala, posebno še, če je jedini otrok bogatih roditeljev, ki prav kmalu zapišejo njej svoja širna posestva! Plesala je, da se je vse kadilo. Saj ji je povedal tudi Hribarjev Janez na uhó, da je brhko deklet in njemu tako všeč, kakor nobena druga ženska pod solncem. Na rokah bi jo nosil, ko bi mu Bog naklonil Zalico v zakon. Zalica je zardevala in se prijazno smehljala . . .

Pozneje se je celó Janez sporekel z odličnejšimi mladeniči iz domače in sosednih vasij ter naklestil v svoji jezi dva ali tri, pa pozneje se je obrnila bojna sreča, da so drugi trije ali štirje naklestili njega ter mu pretipali kosti po telesu. Seveda ni bil Zalici zato nič manj všeč,

zakaj znal se je postaviti kot pravi junak, ki bi ustrahoval, če potrebno, tudi pol vasi.

Zalici je bil sladak kakor med, zato pa tudi drag in ljub.

Kokoši in druga pernata sitnost se je že drugič zbrala na dvorišču in siloma hotela v kuhinjo, ko je Kalinova Zalica — osemnajstletno deklet, — še vedno sanjala o svojem Janezu. Spodaj v kuhinji so padala polena kakor slučajno na tla, zvenčali so kotli, brenčale ponve in odmevale kozice kakor v znani nemški pesmi „Mačke in hišni gospodar“, ali pa v oni, ko so priredili kotli, ponve, pokrivači in druga posoda s skledami, lonci, latvicami, škafi, pomivalniki in drugim orodjem domač koncert. Loputala so vrata kar sama ob sebi, živina v hlevu je pa mukala in tulila, kakor za stavo.

Ondaj prikrevlja ob palici po stopnicah iz zgornje sobe osivel možiček — gospodar Kalin. Te dni si je bil nakrenil nogo pri senu, pa mu jo je zdravnik trdo povezal. Dobrodušnost gleda Kalinu iz vsake poteze. Svoji zakonski polovici je bil prav poosebljeno nasprotje. Ta razlika ju je večkrat spravila v navskrižje, ki se je navadno končavalo nekako tako-le:

„I, kaj pa ropočeš, ljuba moja? Tako je po hiši, kakor da jo zapuščajo vsi dobri duhovi.“

„Kaj ti veš, ko si mokra cunja? Nihče se te ne boji, kolikor strašila v žitu.“

„Vsakdo s svojim grehom k izpovedi, vsakdo s svojim mehom v malin.“

„Tako! Ti me še hočeš učiti?“

„Seveda, ker prezgodaj razgrajaš po hiši.“

„Tebi ni treba, ker ne veš, kaj se godi okolu nas. Poglej no, kje imaš tisto vrlo hčerko? Ali nama ni deklet za pomoč pri delu? Sinoči je plesala, danes spi. In ko bi se bilo to zgodilo samo sedaj? Kolikokrat sem ti pravila, da se bo tvoja mehkoba maščevala, in moje domnevanje se že izpolnjuje.“

„Resnično, to ni prav, da je šla skrivaj, ko nama je obljubila ostati doma. Mlada kri rada vskipi.“

„Vskipi, vskipi! Ti in tvoje modrovanje, ki ne koristi nikomur! Praviš: ni prav, ni prav — pa ne pomisliš, v kako slabo ime pridejo takšne ponočne veščice. Doslej je naša hiša poštena, in jaz hočem, da tudi ostane poštena. Dekle naj si izbije iz glave Hribarjevega pijanca, tisto pokveko, ki ni za drugo, kakor za to, da kvari vino pó svetu: sicer mora od hiše vsaj za toliko časa, da se poboljša. Kaj hoče nam zet brez denarja in — kar je poglavitno — brez delavnih rok?“

„Mama, rajši grem tudi na konec sveta, kakor pa pozabim Janeza“, oglasila se je sedaj hipoma Zalica na vrhu stopnic. S temnimi lasmi

obrobljeni obrazek je kazal sledove prošle noči, kar je mater še huje razsrdilo.

„Tako, gospodična, dobro jutro! Usojam se vprašati, če smo kaj sladko spali?“

„Prav dobro, hvala, mamica!“

„No, me veseli. Morda smo pa tudi kaj sanjali o tem, koliko mora mati prestati z otrokom prej, ko ga spravi na noge; koliko mora pretrpeti pa potem, če je otrok neče slušati, marveč nehvaležno prezira njene ukaze, njene srčne želje!“

„Kdo bi mislil o tem po veselem plesu“, odvrne drzno preveč mehko vzrejena hčerka.

„In vendar sem prečula vso noč in jokala, ko si se vrnila.“

„Zakaj ste, mama? Mari bi spali brez skrbi, kakor sem jaz doslej.“

„Tako govoriš ti, nehvaležna hči! Tvoja mati, ki ti je žrtvovala življenje, da bi spala, ko ti rajaš v grešnem veselju!? Ta predrznost! Drugega ti ne želim kot to, da bi kdaj sama poskusila takšne bridkosti. Pomni, kaj sem ti obljubila, razuzdanka!“ Mater so zalile solze, zakaj spomnila se je, da je govorila trde besede v naglosti in strasti.

Oče Kalin je mencial za ognjiščem in zavezaval desni črevelj na nogi.

„Ti, mati“, je svaril gospodinjo, „ali veš, da ne pade vsaka v blato? Brzdaj jezik: od ust do nosa ni daleč.“

„Zakaj je nisi svaril o pravem času? Glej, nikoli se te ni bala, vedno je bila tvoja ljubljenska, tvoj srček in tvoje vse; sedaj boš imel kmalo dva: ljubeznivo Zalo in pa Hribarjevega Janeza. Kako lep, da, krasen par! Ha, ha! — Toda ne boš! Jaz hočem, da moja hči sluša mene, dokler sem jaz njena mati. Če pa misli, da mora koga drugega brže kakor mene, bo spoznala morda celó prepozno, kako se je varala.“

Deklica je milo zaihtela, zakaj hkrati sta jo minila veselje in preširnost. Saj je slišala že dostikrat, da ne sme otrok materinim svarilom mašiti ušes. Očetu se je naslonila na ramo: „Oče, moj oče!“

„To je res! Ali sinoči je bil nekdo drugi na mestu mene in matere, ker naju nisi slušala. Zalica, zadosti si že dorastla.“

„Nikoli več ne bo tega, oče, nikoli več!“ obljubovala je hči v naglici; mati pa je vedela, da ko bi danes zvečer zaškripal godec na vasi in bi Janez zavriskal koncem hiše, takoj bi hitela na plesišče, zato ji je rekla:

„Ali tudi Hribarjevega ne pogledaš več, ti lažnivka ti? Sinoči si govorila tamle pri ognju kakor sedaj, mirno in nedolžno, da sva ti morala z očetom verjeti; potem ste se pa tvoja mirnost, nedolžnost in ti spravile na tihem iz hiše. Kaj

je bilo pa potem? — Hribarjev je poskočil, velel godcem samo zate in zase nov ples in zapel tisto — ali jo še znaš: Le zagod'te naprej! . . . Meni je tega že zadosti! Ljudje so mi napolnili ušesa, da me je sram pogledati skozi okno. Pusti Janeza ali pa k teti v Aleksandrijo!“

Zalica je zavriskala, kakor da je v jednom hipu izgubila očeta in mater, če ne še huje. Ali mati se ni dala omečiti, vsaj kazala ni kakega sočutja. „Pomisli dobro“, ji je rekla, „pomisli do drevi, saj se gre tu za tvojo lastno srečo. Sedaj pa na delo!“

Ko sta ostala stara dva sama, začel je zopet počasi in zmerno oče Kalin: „Najin jedini otrok, Katarina!“

„Bolje nič kakor takšna. Ne bo škodilo, če pojde sedaj na jesen tje doli; ko se izpremené razmere, naj se pa vrne. Laškega jezika zna dovolj, in mlademu človeku ne more biti odveč, če vidi kaj sveta.“

Oče Kalin je sicer še veliko ugovarjal, ali kakor še nikdar, kar ga je Bog vpregel s Katarino v zakonski jarem, tako ga tudi danes ni veljalo. Priložil je sicer več izrekov, kakor: Ni ga kraja čez domá, ali pa: Ljubi je domec, če ga ni kot za jeden lonec, toda pri odločnejši njegovi Katarini to ni sedaj zaleglo prav nič.

Kalinova Zalica je sicer prejokala nekoliko nočij, matere pa ni omečila. Umne sosede so jo tolažile, govoreč: „Potrpi in pojdi; morda ti je Bog drugod odločil boljšo srečo. Svet je velik, tvoja teta pa — kakor pravijo — bogata. Zalica, potrpi in slušaj mater!“

To je bila deklici le slaba uteha. Še nikdar ni bila iz doma dalje kakor v Trstu, in sedaj naj gre čez morje med ptuje, neverne ljudi?

Lastovke so se že poslovile in odletele v južne kraje, gora in hrib sta se odela v mrklo jesensko odelo, hladen veter je zavél po naših tratah in livadah. Ista severna mrzla sapa, ki je napravila zimi pot v našo domovino, odnesla je tudi ladijo s Kalinovo Zalico na obrežje nekdanj sloveče egipčanske zemlje.

„Hinavcu in morju ne zaupaj!“ je ugibal stari Kalin, ko je moral slušati svojo krepkejšo polovico ter se odpraviti s hčerko v daljne kraje. Vsi izgovori niso pomagali. „Pojdi, pa glej, da se kmalu vrneš!“ tako mu je donelo na ušesa, z druge strani pa mirnejši glas: „Priatelj, stôri, da bo ljubi mir v hiši!“ Modri Kalin je šel in slušal — oba.

Mati je Zalici šepetala s solznimi očmi na uho: „Ako Bog dá, spomladi se pa vrneš. Saj veš, teta je bogata, pa samo ptujci so okolu nje. Verjemi mi, da tvoja pot ne bo zastonj. Po tetini smrti bodeš še lahko bogata. Z Bogom

Zalica, angel varih s teboj, moje dete! Ne zabi Boga in Marije v ptujih deželah.“

Čudno je bilo pri srcu osemnajstletni deklici, ko je slišala tako govoriti svojo mater. Tudi ona ima dobro srce. Hudo, prav hudo ji je bilo, da jo je sploh kdaj žalila, to skrbno mater. In ono jutro po plesu? Materine besede — še so deklici zvene v ušesih — o, te besede je izrekla samo v nagli jezi. Mati je tako dobra . . .

Tudi Hribarjev Janez se je delal, kakor da ga je jako potrla ura slovesa. „Piši kaj, Zalika“, rekel ji je, „a ne zabi priložiti tudi kak listek v pismo. Človek se pri poliču veliko bolje

spominja nekdanjih prijateljev. Pa vrni se kmalu, Zalika!“

To je bilo deklici premalo, zakaj nadejala se je, da bode Janez globočje čutil ločitev.

Lepo vreme je bilo v dan svetega Šimna, ko je pošiljala Zalica iz tržaške luke poslednje pozdrave rodnim hribcem in prijaznim dolinam slovenske domovine. Težki parnik je rezal globoke brazde, da se je daleč za njim razpenjala dolga cesta; morski vrani so ga obletavali z vseh strani, popotniki so pa čudeč se zrl drug drugega.

Kmalu je zavil morski velikan proti jugu.

(Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje)

31. Adalbert Stifter. — Majhen pisker hitro vskipi!

. . . prosinca . . .

Mili prijatelj! Vesele božične počitnice so minule, in zopet je šola. Mislim, da sem praznike porabil dobro: čital sem ves čas Stifterja. Profesor nemščine nam vedno priporoča, naj bremo tega pisatelja, ako si hočemo pridobiti lep zlog v nemškem jeziku, ker tako lepo, zlasti pa mladini primerno, ne piše noben nemški pisatelj. Izposodil sem si torej Stifterjeve „Studien“. Nisem se naveličal čitati, dokler nisem prišel do konca. Na Silvestrov večer so šli drugi spat, jaz pak sem rekel, da hočem počakati novega leta, in sedel sem za peč ter čital in čital — do jutra.

Vrnil sem se poln najslajih spominov na one povesti, a včeraj, ljubi prijatelj, se mi je nekaj pripetilo, kar mi je neizrečeno zagrenilo življenje. Dovôli, da ti potožim; očetu si ne upam pisati. Iz Novega mesta je prišel, kakor sam veš, k nam tvoj sošolec Vihár. Pisal si mi že sam, da je pravi sitnež. Res je. Nihče ne mara ž njim občevati. Najbolj me pa jezi to, da se tako postavlja. On jedini v razredu nosi manšete. Že večkrat mi je bila na jeziku kaka zbadljiva beseda, pa sem rajši zamolčal. Včeraj je pa počilo med nama. Oh, da ne bi bilo! Začel sem jaz. Ob desetih, ko je deset minut prostega časa in gredó nekateri doli k hišniku, kupit si kruha, drugi pa poskočijo preko klopij, tedaj se Vihár navadno ne gane, temveč se uči za tretjo uro. Sicer delajo tako še nekateri drugi in najboljši, kakor Poljanec, Kralj, Umen, Pesek . . .

toda ne vem, zakaj sem le Vihárju to zameril. Rekel sem mu: „No, Vihár, sedaj je odmor, nikar se vedno ne guli!“ „Kaj te skrbi, kaj delam?“ odgovori mi pikro. Tedaj mi je zavrelo. Brž sem mu zasolil tri najhujše izraze, kateri sem vedel da ga bodo zbudli. „Gulež si, drgnež, pilež!“ Vihárju, ker je tudi nagle jeze, je bilo dosti: skočil je po koncu ter mi pripeljal gorke zaušnico. Zaslužil sem jo bil, in prav bi bil storil, da sem jo na tihem spravil. Toda razžalil me je, — maščevati se moram! Udarim ga nazaj. Spopadeva se. Premetujeva se semtertje po klopi kakor nekdanj Pegam in Lambergar tam na Dunaju. Nakrat so naju obstopili sošolci. Držala je večina z menoj. Jedni so se krohotali, drugi so mi prigovarjali: „Ivan, ne daj se! bodi mož!“ Drugi so zopet regljali kakor žabe: „Le ga, le ga, pod klop, pod klop!“ Vihár je od same jeze tiščal pene ter sikal in pihal kakor gad. Prišel je pód-me, jaz pak sem mu sedel na prsni ter ga držal kakor s kleščami. Ker ni mogel drugače, grizel me je v roke. Slednjič si oprosti roko, seže v žep ter privleče nož iz njega. Ves srdit zavpijem: „Ohó, tako pak se ne gremo, nož v žep!“ — Kar se vrata naglo odpró in v sobo stopijo gospod razrednik. Vpila sva midva in pa drugi tako, da so nas slišali na hodnik. Zato so prišli pogledat. Naju so dobili na tleh, druge okrog naju. Silno so bili nevoljni. Najprej so vprašali Vihárja, zakaj sva se udarila? Povedal je, da sem začel jaz. Žalostno so me pogledali. Oh ta pogled me je presunil bolj, nego vsa kazen, ki me je zadela. Vihárja so posvarili, mene pa so zapisali v „Klassenbuch“. Ob jednem so me ostro po-

karali: „Zapomni si“, so rekli, „takih surovostij ne trpim v razredu. Jaz hočem, da se vedete olikano povsod. Ako sedaj ne znaš brzdati svoje strasti, ne boš je brzdal tudi pozneje. Premaguj sam sebe. Imperare sibi maximum imperium est.¹⁾ Iz malega vzraste veliko. Če se sovražite sedaj kot dijaki, sovražili se boste toliko bolj kot možje. Zato zahtevam, da ste si prijatelji. Kakšna bo človeška družba, ako se bomo sovražili in bíli med seboj?“ Srcé mi je tolklo v prsih, da so je lahko slišali v zadnjo klop. Sram me je bilo. Še hujše so me pa osramotili gospod razrednik isto uro, ko smo v slovenski slovnici prišli do pregovora: Majhen pisker hitro vskipi. „Kdor se hitro razjezi in hitro zameri“, so rekli, „je podoben majhnemu piskru; tak človek kaže, da ima plitvo dušo, majhno srcé.“ V zadnji klopi pak je nekdo dostavil na pol glasno: „Majhna žaba, pa daleč skoči.“ Bilo mi je, kakor bi me kdo z vodo polil. Videl sem, da se še celó sošolci norčujejo iz mene, isti, kateri so me malo prej priganjali, naj se ne udam. To se je pokazalo tudi po šoli, ko smo šli domov: kar nekam ogibali so se me.

Bilo mi je neizrečeno hudó. Kako hitro se izgubé prijatelji! Sedaj čutim, kako prav pravi latinski pregovor:

Donec eris felix, multos numerabis amicos:

Tempora si fuerint nubila, solus eris.²⁾

Za trdno sem sklenil, da hočem znanprej biti prijazen do vsakega sošolca, in nobenega več ne razžaliti, tudi z najmanjšo besedico ne. Kako imajo n. pr. sošolca Potnika vsi radi, ker je tako krotkega srca! Tudi jaz ga hočem posnemati, naj velja karkoli! Popoldne sem bil še posvarjen zaradi dopoldanskega pretepa. Prvo uro smo imeli grščino. Ko so gospod profesor videli v razredni knjigi moje ime in čitali, zakaj sem prišel noter, poklicali so me in vprašali: „Ali nismo v grških vadbah imeli stavka: *ὁ ἄριστος μάλιστα*? Kaj se to pravi?“ Odgovoril sem, kakor smo bili predstavili: „Tisti, ki se jezi, norí.“ Vsi so vedeli, da je to merilo name. Še hujše mi je bilo pa drugo uro; ko so prišli prof. Marn. Najprej so molcé prebrali razrednico, potem pa z glavo zmajali, rekoč mi: „Motil sem se nad teboj; na koga naj se še zanesem?“ Potem pa so mi ukazali, da moram Vihárja po šoli odpuščanja prositi, in sicer predno solnce zaide. Storil sem takó, in Vihár mi je res odpustil. — Dovolj sem pretrpel včeraj. In vem, da po pravici. Kdor veter seje, žanje vihar. O, zakaj nisem ravnal kakor Pankracij v Fabioli nasproti Korvinu? Sedaj imam sramoto, kesanje. Prijatelj, ko to prebereš, ne obračaj se od mene vsaj ti!

¹⁾ Sebi zapovedovati je največje poveljstvo.

²⁾ Dokler boš srečen, imel boš mnogo prijateljev, Ako bodo časi oblačni (nesrečni), tedaj boš sam.

32. Škapulir. — Zgodovina srednjega veka. Molitev v šoli.

... sušca ...

Srčno vas zahvaljujem, ljubi oče, da ste mi odpustili prestopok prvega polletja, zaradi katerega sem v vedenju dobil za jedno stopinjo slabši red kakor po navadi. Nadejam se, da si zopet priborim prejšnji red: „musterhaft“. Sedaj sva najbolj prijatelja z Ivanom Domnom. Domen je iz Ribniške doline. Stariši so mu silno ubožni. Oče služijo za mlinarja v nekem mlinu, mati so pa doma pri starejšem sinu, ki je oženjen. Domen ne dobi od doma nikake podpore. Zato živi prav siromašno. Opoldne dobiva hrano v bolnišnici; ne vem sicer, kakšna hrana je tam, vendar, kar sem slišal o „špitalski juhi“, bi sodil, da ni najbolja. A Domen ne reče nikdar nič. Hvaležen je za vsako drobtinico, katero dobi. Zvečer hodi pa v ljudsko kuhinjo, za kamor mu gosp. Jeran dajejo po tri znamke na dan. Zjutraj nima nič, niti kruha, pa tudi pravi, da ni lačen in da mu še na misel ne pride zjutraj kaj jesti. Vkljub temu, da se mu tako slabo godi, uči se Domen dobro. Lani je bil petnajsti po lokaciji. A jaz ga imam zato tako rad, ker je tako pobožen in ponižen. Vsako stvar obrača na Boga. Kakor je sam pobožen, želi, da bi tudi vsi drugi bili taki. V soboto popoldne me je dobil pred šolo.

„Ivan“, nagovoril me je, „pojdi z menoj k gospodu Jeranu po škapulir. Dadó ga zastonj in sami ga obesijo okoli vratú in še veseli so, če pridemo ponj.“

Takoj sem bil zadovoljen ž njegovim predlogom, in šla sva. Gospod Jeran stanujejo v „farovžu“. Prijazno so se nasmehljali, ko sva jih prosila škapulirja. Nič se jih nisem bal, ko sem govoril ž njimi. Še prijaznejši so, nego naš gospod župnik. Priporočili so nama, naj le Marijo vedno častiva, pa bode tudi ona naju varovala. Vsak dan, tako so nama naložili, morava moliti ono molitev: „Češčena bodi Kraljica...“, da bodeva deležna odpustkov škapulirske bratovščine. Tako lepó se mi je zdelo, ko so mi škapulirček obesili sami okrog vratú! Nato sem ga sam spravil pod obleko, kjer ga nosim vedno, po dnevu in po noči.

A kaj čudno se mi zdi, ljubi oče, da se v šoli gospod profesor pri zgodovini tako norčuje iz odpustkov. Pravi, da so papeži tržili z odpustki; sploh tako čudno, čudno govori o papežih, češ, da so samo denar spravljali na kup, da so duhovni v srednjem veku strašno grdo živeli, tako da ljudje niso nič marali zanje in da so bili krivoverci, Hus, Luter i. dr. boljši kakor katoliški duhovni, in da so nemški cesarji delali prav, ko so se vzdignili zoper papeže,

ker so si ti preveč oblasti prisvajali, in da so nekateri papeži kar prodajali papeško službo, n. pr. Benedikt IX., ki je kot otrok zasedel papeški prestol, potem pa ga prodal za denar. Na višji gimnaziji pa pripoveduje, kakor se govori, še bolj čudne reči, n. pr. da sv. Petra nikoli ni bilo v Rimu. Ne gre mi v glavo, kako more profesor kaj takega trditi, ko smo mi, učenci, od nekdanj slišali, da je sv. Peter v Rimu umrl mučeniške smrti in da na njegovem grobu stoji najlepša in največja cerkev na svetu, cerkev sv. Petra. Gospod profesor je Nemeč; menda vender Nemci nimajo druge vere kakor mi? Slovenskega ne zna nič; no, pa tudi grškega ne zna mnogo. Zadnjič nam je razlagal Avstralijo in Polinezijo. Da bi si to poslednje ime laže zapomnili, je rekel: No, ime Polinezija pride od grškega νῆσος, kar se pravi: otok, in pa πολύς, πολεία, πολύ, kar se pravi: mnog. " Mi smo se pa v grški slovnici učili, da se pravi πολύς, πολλή, πολύ. Poljanec, ki sedi poleg mene, me je dregnul s komolcem. Vedeli smo, da se grščina hitro pozabi. Nekateri so se zasmeli, ko so slišali napačno obliko πολεία, zlasti, ker so gospod profesor grščine tako hudi, ako bi jim mi kaj takega povedali.

Dopoldne sva šla z Domnom skupaj iz šole. Vprašal sem ga, kakó se mu zdi pri zgodovini? Odgovoril mi je: „Pri krščanskem nauku v stolnici sem slišal o vseh teh rečeh toliko, da mi niso bile čisto nove. Gledé na odpustke sem slišal to, da jih cerkev nikdar ni prodajala, temveč jih je podeljevala le tistim, ki so se skesano izpovedali grehov in opravili kako dobro delo. Izpoved, kesanje je bilo prvi pogoj odpustkov. Kar se tiče nekaterih papežev, ki so po nevrednem prišli na stol sv. Petra, sem pa tudi slišal, in gospod profesor bi bil moral omeniti, da temu ni bila kriva katoliška cerkev, ampak mogočne rodovine v Rimu, ki so se bile polastile rimske stolice ter postavljale nanjo svoje sinove. In tak je bil Benedikt IX. A to so pa tudi rekli pri krščanskem nauku, kako se prav iz tega najlepše vidi, da je katoliška cerkev od Boga samega postavljena, če se vkljub slabim poglavarjem in predstojnikom, ki so jo nekaj časa vladali, ni podrla. Bog sam jo je varoval. Rimsko cesarstvo pa je takoj propadlo, kakor hitro so prišli na krmilo slabi cesarji.“ Domen me je tudi povabil, naj hodim z njim h krščanskemu nauku. Priznati moram, oče, da sem ga bil začel letos kar zanemarjati, zlasti, ker se nobeden na stanovanju ne zmeni zanj. Z Domnom sva se dogovorila, da bodeva znanprej skupaj hodila ob nedeljah h krščanskemu nauku. Tako prijetno je z njim hoditi, ker vedno tako modro govori. — Pa tudi to se mi kaj čudno zdi, da gospod profesor zgodovine nikoli ne

moli z nami, še ne prekriža se ne; kadar mi molimo pred ali po šoli, tedaj drži roke v žepu ali pa slači suknjo. Kaj bi rekli neki gospod razrednik, ki so tako hudi, če kdaj grdo molimo ali če se kdo prekriža zanikrno in površno? Jedenkrat je gospod profesor ob 4. uri popoldne kar hotel oditi, ne da bi bil molil z nami; a mi smo vstali in molili. Potem je tudi on ostal in počakal, da smo odmolili. Morda je bil pozabil, da se moli po šoli. Vendar smo sklenili, da hočemo vselej sami začeti, ako bo še kdaj opustil. Z Bogom!

Vaš

Ivan.

33. Jurčič — umrl!

5. velikega travna 1881.

Ljubi prijatelj! To pismo Ti pišem že v pozni noči. Gospodinja me sicer naganja, da naj se poberem spat, češ, da je olje predrago, toda moja ušesa so danes gluha za suho prozo in za te prozajiske ljudi; srcé mi je polno najbridkejših čustev. Večer je že bil, ko sem se vrnil s pokopališča. Pokopali so danes popoldne najboljšega, največega pisatelja slovenskega, — Josipa Jurčiča. Ljudij se je vse trlo na pokopališču okrog jame, v katero so imeli položiti truplo tako slavnega pisatelja; toda jaz se nisem zmenil za ljudi, bilo mi je nedopovedljivo hudo pri srcu . . . solze so mi silile iz očíj . . . stal sem nem, bolj od daleč, ker blizu nisem mogel radi množice; videl nisem nič drugega, nego zid one kapelice, za katero so mu izkopali grob, in pa mirno, jasno nebo visoko nad nami . . . Ko so pogrebci zagreblj krsto in se je množica jela razhajati, približal sem se gomili ter stal ob njej zamišljen. Kar ločiti se nisem mogel od groba. O, koliko bi bil še pisal on, ki leži v tem prezgodnjem grobu! Ali vstane med nami še kdaj pisatelj, enak Jurčiču? Take misli so mi blodile po glavi, in veš, na tihem, prav na tihem, tam ob grobu, sem sklenil, da bo odslej Jurčič moj vzor, da njega hočem posnemati, delovati za domovino kakor on, postati kdaj slovenski pisatelj . . . Toda povem ti, ko mi je prišla ta misel o pisateljstvu, ozrl sem se s strahom okrog, če me kdo ne vidi, in sram me je bilo, zakaj spomnil sem se, kaj nam je včeraj dopoldne rekel gospod razrednik v slovenski uri, ko se je bilo ravno razvedelo za Jurčičevo smrt. Govoril nam je o Jurčiču. Med drugim je rekel tudi to: „Jurčič je v vaših letih bil že pisatelj, pisal je v Novice, Jurija Kozjaka . . ., vi pa še navadno pismo starišem skrpate takó, da je morajo županu nesti ali pa župniku, da doženeta, kaj prav za prav hočete povedati.“ V živo so me zbudle te besede in sram me je bilo in

mislil, mislil sem, kako bi se iznebil te okornosti. Po šoli sem šel kropit. Ležal je nad „Narodno Tiskarno“ v prvem nadstropju. Pred štirimi leti sem hodil vsako jutro po „Narod“ v to tiskarno. Tedaj je bil Jurčič urednik. Sedaj je — mrtev. Žalosten sem stopal po stopnicah gor v prvo nadstropje. Ljudij se je vse polno križalo, hodečih gor in dol. Vstopil sem v mrtvaško, črno prevlečeno sobo. Zagledal sem blede obraz Jurčičev. V rokah je držal križ. Vse polno vencev je bilo okrog po odru. Jeden je imel napis: Pesniku — Tugomera. Ta je bil najlepši. Zdi se mi, da ga je darovalo „Dramatično društvo“. S tresočo roko sem prijel za oljkovo vejico, poškropil ga ter molil za njegovo dušo.

Rajnik se je pred smrtjo izpovedal in je prejel tudi sv. popotnico. Med molitvijo mi je pa vendar prišlo na misel: Bog zna, kakó se izpoveduje pisatelj? Ali mu je kaj žal, da je pisal zaljubljene povesti in romane? In zdelo se mi je lepo, da je tak slaven mož prejel svete zakramente za umirajoče. Po drugi strani sem pa tudi videl, da duhovniki niso taki brezsrčni ljudje, ker so nekateri govorili, da takega pisatelja niti ne odvežejo grehov, če ne sežge vseh svojih spisov. Takó, pravijo, se je zgodilo Prešernu. Toda Jurčiču ni bilo treba nič sežigati, in vendar so ga izpovedali. Pravijo, da je bil izpovednik njegov sošolec in prijatelj. Dolgo sem ostal v sobi. Nisem se mogel ločiti od nje. Govori se in tudi v šoli so nekateri pripovedovali, da se je v miznici Jurčičevi našlo vse polno malih listkov, več ali manj popisanih, in da je na take listke zapisoval svoje misli, in iz tega je potem sestavil povest ali roman, in da je vse te listke skrbno pobral jeden izmed njegovih prijateljev, da jih bode pregledal in spopolnil, kar še nedostaja. Iskal in iskal sem z očmi one dragocene miznice, toda ni je bilo videti nikjer. Oh, mislil sem si, v tej nizki sobi, koliko visokih mislij se je rodilo v njegovi glavi! V tej sobi je pisal *Tugomera*, *Cvet in Sad*, *Mej dvema stoloma* in vse druge povesti . . . Pripoveduje se, da je po noči, ko je prišel iz družbe prijateljev, pozno v noč pisal pri mizi, in da so stanovalci onstran Ljubljane opazovali luč v njegovi sobi gotovo še po polnoči. Drugi ljudje so spali, on pa je delal in trpel . . . Sedaj je soba pregrnjena s črnimi prti, in niti solnčni žarki ne sijejo več skozi okno. Nekdo je rekel, da je Jurčič v svojih mladih letih, ko je bil na Dunaju, preveč stradal in da mu je od tedaj ostala kal bolezn, in da je pozneje sam rekel: „Takrat, ko bi bil rad jedel, nisem imel, sedaj, ko imam, ne morem.“ Nekateri pa, ki niso za nobeno rabo na svetu in nikomur nič ne koristijo, imajo vsega dovolj in ne vedó,

kaj je lakot! In še to nam je pravil gospod razrednik, da je rajnik takrat, ko se mu je godilo najslabše in je najbolj stradal, pisal najlepše povesti, n. pr. *Desetega brata*, pri čegar čitanju se mora človek tolikrat smejati. Tudi to je povedal gospod razrednik, kako je Jurčič vedno izpolnjeval četrto božjo zapoved, in da je ljubezen do starišev najlepši dokaz dobrega, blagega srca.

Slednjič sem moral vendarle zapustiti mrliško sobo. Stopil sem ven na mostovž. Od todi se lepo vidi ljubljanski grad, spodaj pa Ljubljana. Naslonil sem se na železno ograjo ter gledal doli v vodo . . . Nebo je bilo oblačno, polagoma je deževalo . . . Za dež se nisem zmenil, in celó rad sem videl, da je tako pusto vreme, saj je bilo tudi v mojem srcu tako pusto, žalostno . . . In samo ta misel me je krepila: Ivan, naj velja kar hoče, posnemaj ga!

Predragi, ali ni res, da Slovenci nimamo sreče? Najboljši možje padajo nam prezgodaj v grobove: Čop, Prešeren, Jurčič . . . O, koliko načrtov, koliko lepih mislij je brez dvoma pokopal Jurčič! Pač velja tudi o njem, kar je zapel Prešeren o Čopu:

Pokopal misli visokoteče,

Želj neizpolnjenih je bolečine . . .

Nečem ti tožiti dalje, prijatelj! Ne žalovanja, dela nam treba! In to bodi moje geslo zanaprej!

Tvoj

Ivan.

34. Koseski. Kraljevič Marko.

. . . malega srpana . . .

Dragi Josip! Urnih korakov (ali, kakor bi morda Koseski rekel: urnih krač) se bliža konec šolskemu letu. A propos (to besedo rabijo večkrat gospod razrednik, a ne vem, kaj pomenja), ko sem zapisal ime Koseskega, spomnil sem se, kako so zadnjič gospod profesor v slovenski uri potožili, češ, ko so oni bili dijak, bil je Koseski ljubljenec dijaški, vse se je učilo njegovih pesmij; a sedaj je pozabljen, čeprav še živi, in nihče ne čita več njegovih poezij. In rekli so, da je to krivično, ker je Koseski nadarjen pesnik, a le nemška vzgoja je kriva, da ni nikdar prav zadel narodne strune. Prišli smo na Koseskega, ko smo čitali odlomek „Vodotop“-a, prevod Schillerjevega: „Der Taucher“. Meni se zdi, da bi se Koseskega prevod prav lepo glasil, da le ni toliko nenavadnih besedij v njem. To-le kitico n. pr., v kateri junaški vitez popisuje, kaj je vse videl na morskem dnu, komaj umem:

Tu černo gomazi in vije se v zmes

Ostudne červadine plast,

Škat ostrobodeči, repon skaloplez,

Kladivana groznega ljuta pošast,
 In jedno grozeče mi zobe očita
 Pomorski pes, jezera risa serdita.

Gospod profesor nam tudi pravijo, naj nikar ne zasmehujemo Koseskega zaradi čudnih izrazov, kakor n. pr. vodotop, repon, skaloplez i. dr., ker prevajati iz ptujega jezika, ki ima drugačnega duha, ni lahka reč, in treba je s težavo iskati ali pa tudi kovati potrebnih izrazov. Seveda v izvornih pesmih je taka napaka že večja, ker v teh ni potrebno govoriti v ptujem duhu.

Toda pojdiva h koncu leta. Prav vesel sem ga. Začelo mi je namreč hoditi nekaj navskriž v šoli. Zadnjič pri latinščini sem imel smolo. Čitali smo Pavzanija. To sem še slišal, ko so rekli, naj tega moža nikar ne posnemajmo, ker je bil brezznačajnik in izdajalec domovine. Naprej nisem slišal več. Gledal sem skozi okno in se zamislil. Kar nakrat slišim svoje ime, vstanem, a ne vem, kaj in kako? Gospod razrednik so me zopet pokarali, češ, da opažajo na meni neko zamišljenost, ki ni dobro znamenje za dijaka. Rekli so, da so najbolj veseli takega učenca, ki je zmerom vedrega, veselega lica, jasnega čela, in ki ima v učni uri svoje oči živo vanje vprte; o takem so prepričani, da dobro napreduje in da mu je srce nepokvarjeno. A če kdo začne sanjarsko skozi okno gledati ali pa oči v tla povešati, in kakor megla žalostno laziti okrog, tedaj da se jako bojé za takega dijaka in za njegove zmožnosti in njegovo mlado srce. A jaz menim, da so me krivo sodili. Veš, na kaj sem mislil? Nikakor na kaj napačnega, ampak na predmet, s katerim se že skoro celo drugo polletje največ pečam, namreč na „Kraljevića Marka“.

Kmalu po božiču sem naročil iz Zagreba knjigo: „Kraljević Marko u narodnih pjesmah.“ V tej knjigi je 62 srbskih narodnih pesmij o Marku, in sicer o vseh mogočih dogodkih njegovega življenja, o njegovem rojstvu, o njegovih bratih, dalje, kako je Marko prevaril Vilo, kako je pobijal Turke, kako je slednjič umrl. Povedati pa ti moram tudi vzrok, zakaj tako čitam srbske pesmi. Vzrok je Levstik, ki je v „Slovenskem Glasniku“, v tistem potopisu od Litije do Čateža, zapisal besede, da noben slovenski pisatelj naj ne prime prej za pero, dokler ni proučil divnih srbskih narodnih pesmij. In zato jih čitam skoro noč in dan in znam jih gotovo polovico že na pamet, knjigo pa vedno nosim s

seboj, in še v šoli, v prostem času, deklamiram kaj iz Kraljevića Marka, tako da so mi sošolci že ime dali, namreč „Marko“. Da, tak junak kakor Marko bi bil rad tudi jaz. Kar je bil on z mečem, to bi bil jaz rad s peresom. Prazne želje? O, prijatelj, da veš, kakó lepo se čitajo te srbske narodne pesmi, brez dvoma bi si jih kupil ter jih čital, čital brez prestanka. Čuj le, kako pesniško se popisuje rojstvo Markovo:

Ili grmi, il' se zemlja trese,
 Il' udara more o bregove?
 Niti grmi, nit' se zemlja trese,
 Nit' udara more o bregove; —
 Na Prilipu pucaju topovi,
 Šenluk¹⁾ čini od Prilipa kralje,
 Dva su mu se porodila sina;
 Lepo im je ime postavio:
 Jednom Marko, a drugom Andrija.

A kar sem oni usodni trenutek mislil v šoli, bil je oni dogodek iz Markovega življenja, ko sta neki večer z materjo večerjala in se je Marko hipoma zakrohotal, mati pa ga je s čudenjem vprašala:

Što se smiješ, moje sunce žarko,
 Ili tvojoj ubogoj večeri,
 Ili meni, ostareloj majci?

Marko pa je razodel materi, da se je prav med večerjo (večerjala sta pa le „komad kruha i glavicu luka“) spomnil, kako je še v mladih letih srečal nekega poturico, ki je bil ves oborožen od glave do nog, on sam pa ni imel ničesar razven konjske podkve v bisagi, in pričel se je boj, in udaril je poturico s podkvijo tako silno po glavi, da se je nazavesten zgrudil na tla ter mu pokazal zobe. Marko je najprej mislil, da ga Turčin še na tleh zasmehuje; ljut je skočil s konja, a približavši se Turčinu, je spoznal, da je nezavesten.

To mi sada na um palo, majko,
 I smijem se slabomu Turčinu!

Tudi meni je bilo to palo na um, a ko je prišel glas, da naj vstanem, se nisem smejal jaz, pač pa drugi meni. Bilo mi je, kakor da sem z zračnih višav padel na trdo zemljo. In človek bi si ne želel slobodnih počitnic?

¹⁾ Veselje, zabava.

Pogled na Ptuj.

Ptuj.

(Krajepisno-zgodovinska črtica. — Spisal o. H. Šalamun.)

Wo der Abendwolke Purpur schimmert,
Da liegst du, Pettau, alte Römerstadt!
Wie manches graue Denkmal, halb zertrümmert,
Zeugt noch vom Volk, das hier geherrscht hat?
Wie stolz scheint, hoch von ihres Berges Rücken,
Die Veste durch den weiten Gau zu blicken.

(Prof. I. A. Supančič.)

Na slovenskem Štajerskem ni lahko kateri kraj v zgodovinskem oziru tako imeniten in zanimiv, kakor široko, vmes prodnato „Dravsko polje“ ali „Ptujsko polje“. — Obrobljeno okoli in okoli s prijaznimi vinorodnimi griči in hribi, in obsejano posebno kraj obrežja Drave na desno in levo z gostimi vasmi, bilo je v minulih časih premnogokrat torišče, na katerem so se vršili najznamenitejši dogodki. Tukaj, kjer je deroča Drava že večkrat premenila svojo strugo ter njive, travnike in hiše podkopala, bojevali so se stoletja in stoletja razni, v spone sužnosti zakovani narodi za svojo naravno prostost in močili s svojo krvjo prodnato zemljo.

Na dravskih planjavah so se srečavali in bili mogočni in divji narodi, katerih sledi in spominiki so večinoma že izginili raz zemsko površje. Rodovitne njive, zeleni travniki ali pa le goli prelazi se sedaj razprostirajo ondi, kjer so njega dni stala bogatinov zala prebivališča.

Tam, kjer je nekdanj ošabni Rimljan kopičil zaklade in se valjal v razkošnosti, tam, kjer je nekdanj ljuti Turčin brez usmiljenja razsajal in ljudi moril, orje sedaj marljivi kmet in izorje

pogostem zarjavelo orožje, marmornate plošče, vsakovrsten lišp in razne denarje, vmes celó zlate s podobo onih cesarjev, pred katerimi se je tresel in klanjal ves takrat znani svet, katerih zmagovita znamenja so postavljena tudi kraj Evfrata, Dunava in Rena. Nič manj nam pa ne kažejo tudi stebri in drugi kameniti spominiki z raznovrstnimi napisi, kakoršnih je bilo mnogo izkopanih, imenitnost „Dravskega polja“¹⁾ in njegove okolice. Ravno tam, kjer deroča Drava to široko polje deli v južno-zahodno in severno-vshodno stran, naselili so se v prazgodovinski dōbi ljudje, katere je ta kraj najbolj mikal zaradi varstva pred sovražnikom. Iz tega sela je nastal polagoma imenitni kraj, „Ptuj“ imenovan, kateri se prišteva najstarejšim in najslavnejšim mestom slovenskega Štajerja poleg Celja.

Mesto leži pod $46^{\circ} 25' 10''$ severne širjave in $33^{\circ} 32'$ vshodne dolžine, $224,38 m$ nad gladino Jadranskega morja. Razprostira se v podnožju gradú — na koncu ptujskega mestnega

¹⁾ M. Slekovec, Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju.

vrha — kateri je takorekoč celemu mestu krona in ponuja na južni strani tak razgled, kateremu je kos samo poglavitno mesto štajersko, Gradec. Na zapadu obmejuje notranje mesto dominikanski samostan, na vshodu minoritski samostan, na severu grad Gornji-Ptuj in na jugu široka Drava.

I. Povestnica.

Zaradi lepe in važne lege je bil ta kraj naseljen že v 7. stoletju pred Kr. Kakor nam pripovedujejo najstarejši zgodovinarji, bilo je tukaj mesto z imenom Petovium, katero bi bilo starejše, nego Rim. Akoravno nam ni mogoče natančneje dokazati začetka tega kraja, vendar se opiramo na najstarejše rimske in grške pisatelje, kateri ga v svojih spisih navajajo z različnimi imeni.

Imenoval se je: Poetavio, Petovio, Petavio, Potavio, Petaviona, Patavion, Potabion, Pettavium, Πεταβίων¹⁾ in v prav skazjenih oblikah Pictabio, Pictavio, Pictevio, Vetaio. Sedaj ga Nemci imenujejo „Pettau“, Slovenci²⁾ „Ptuj“, v starih spisih tudi „Tuj“, prebivalci slovenskih goric in naši bratje Hrvatje pa „Optuj“.

Ko bi slovensko ime Ptuj ne bilo narejeno iz starega Petovium, značilo bi mesto ptujih in pozneje naseljenih ljudij, t. j. Nemcev, kakor piše vrloznani učenjak Žiga Popovič³⁾ o njem:

„Der windische Name ist ‚Tuj‘, welcher anzuzeigen scheint, dass diese Stadt von einem fremden Volke erbaut und bewohnt ist, denn tuj und ptuy heisst auf windisch fremd, peregrinus.“

Ime temu mestu so utegnili dati prej Kelti nego Rimljani; zato bi pomen te besede razlagal najboljše oni, kateri ume starokeltski jezik, čegar ostanki se nahajajo v irskem jeziku. Ako bi veljalo mnenje nekaterih zgodovinarjev in preiskovalcev starodavnih dôb, da so stari Sloveni že za časa Rimljanov, to je nekoliko let pred Kristusom in pozneje bivali v svojih sedanjih sedežih ali vsaj v nekdanji Panoniji, tedaj bi se moglo ime Ptuj ali Optuj tolmačiti na

¹⁾ Petovion, Podovion — Muchar I. 15. — Appian. Inscript. p. 283. — Eine ähnlich genannte Stadt ist „Petavonium“ in Spanien.

²⁾ Samo zaradi natančnosti omenjamo to-le mnenje: Ko so se Slovenci naselili v teh krajih, imenovali so — pravijo — mesto „Peta“, t. j. peto mesto najslavnejših mest rimskega cesarstva. Ako namreč štejemo stara rimljanska mesta od izhoda ali zahoda, pride vsakrat kot peto mesto na vrsto: Od izhoda: Carigrad, Beligrad (Singidunum), Zemun (Taurunum), Srem ali Sirmij, sedanja Mitrovica, in Peta (Pettau). Od zahoda: Rim, Oglej, Emona (Ljubljana), Celje (Celeja) in Ptuj. — Raisp, Pettau, Steiermarks älteste Stadt str. 69 in Chronik des Priesters Hauptmann im Stadtarchive.

³⁾ Rodil se je l. 1705. v Vojniku, umrl l. 1774 na Dolenjem Avstrijskem.

podlagi staroslovenskega jezika, in Tuj — Ptuj bi res pomenjal mesto ptujih ljudij, zakaj v istini so bivali v tem mestu največ ptujci, začetkoma Rimljani, pozneje v dôbi preseljevanja narodov Goti, Huni in Avari, a še pozneje Nemci, kateri imajo še sedaj skoro večino v tem na pol ponemčenem mestu.¹⁾ Davorin Trstenjak pa, kateri je v obširnem spisu (Letopis Matice Slovenske leta 1870.) dokazal, da predstavljajo običaji na znamenitem ptujskem spominiku česčenje staroslovenskega solnčnega boga, pevca in godca, izvaja besedo iz *pet*, *peti*, *petelin* (simbol solnčnega boga) ali pa še boljše iz staroslovenske korenike „*pütü*“ („leteti“, kar bi zopet spominjalo ptiča. Panonski Slovenci so baje „Ptuj — Petuj“ zvali „Petov, Petova“, kakor ga ponekod imenujejo še dandanes. In v starem veku se je tudi malo drugače imenoval, kar smo že slišali, a v srednjem veku Pettow, Bettowe²⁾).

Stari Petov je stal po večini tam, kjer sedaj teče Drava: iz Drave so namreč l. 1834., ko je bila velika suša in reka zeló plitva, potegnili več rimskih kamenov.

Mesto se je raztezalo do cerkvice sv. Roka in šele med sv. Rokom in sv. Martinom na Hajdini je tekla Drava; zato se še župnija sv. Martina v starih listinah imenuje: „St. Martin am Fuhrt“, sv. Martin na brodu.

Ptuj ima tako ugodno lego, kakor malo-kateri kraj, zato so ga mnogokrat obiskali razni narodi in razne vojske: zaradi tega je Ptuj v zgodovinskem obziru jako važen, in napisati bi se mogla o njem obširna knjiga.

Po preiskavah novejših zgodovinarjev ima Ptuj svoj začetek že v dôbi starih Keltov, ki so bili prvi zgodovinsko znani prebivalci štajerske zemlje.

Potomcev starih Keltov, o katerih zgodovinarji dokazujejo, da so bili precëj omikan narod, ni skoraj najti v Evropi razven Ircev, katerim pradedi so bili baje Kelti. Ptuj bi bili potemtakem ustanovili Kelti.

Največje pomembe pa je bil Ptuj v dôbi Rimljanov.

Kakor znano, delila se je štajerska zemlja v starodavnih časih v Norik in Panonijo. Tu se zanimamo samo za Panonijo. Na zahodu je mejila z Norikom, njena meja se je razprostirala od Dunajskega Golovca (Kahlenberg) čez

¹⁾ Letopis Matice Slovenske l. 1878., str. 112. Morda so, kakor méni F. Raisp str. 138, Nemci pridejali končnico *au* (livada, ledina) slovenski koreniki *Peta*, zakaj v okolici se nahaja še veliko tacih ponemčevalnih imen: Dorn-au, Rüsten-au, Fried-au itd.

²⁾ Petovo bi namreč značilo po Trstenjaku toliko kakor Ptičevo, kakoršnih imen je za sela več po Slovenskem. Tik Petova stoji dandanes „Vrabličja ves“ ali sedaj „Rabočina“.

Semernik (Semmering) po Velikem Pfaffu, po Fischbacherskih planinah, po razvodnem pogorju med Rabo in štajersko Bistrico in po gorovju med Muro in Rabo do Cmureka; nato čez Slovenske gorice do Drave med Mariborom in Ptujem; od tod čez Ptujsko polje do Boča in do Donatske gore poleg Sotle. Na severozahodu je segala Panonija do Dunajskega lesa (Wienerwald) in do Doline (Tulln) poleg Dunava. Dunav je delal vshodno mejo. Proti jugu se je razprostirala Panonija do Save, na zahodni strani čez Savo do Kolpe. „Mons Cetius“, t. j. Semernik, je delil Panonijo v dva dela, v Gorenjo (P. superior) in Dolenjo (P. inferior¹).

Dôba Rimljanov.

Pred razdelitvijo Panonije v dva kosa in pozneje v tri plati je Petovij, današnji Ptuj, bil najvažnejše in poglobitno mesto gorenje Panonije.

Po dovršeni delitvi ni bil Petovij, pač pa Sabaria (Sombotelj), ki je stala v sredini nove provincije Panonije I., prestolni sedež rimskemu namestniku ali načelniku in tako tudi pravo stolno mesto prelepi pokrajini. V našem davnodôbnem mestu štajerskem so bivali tje do sredine drugega krščanskega veka pogani, ki so častili Serapida, Jupitra, Solnce. Ti stari prebivalci Panonije, Kelti in Panonci, so morali z vlado rimljansko sprejeti tudi rimljansko bogočastje, in Rimljani so, kakor drugodi po Panoniji, postavili tudi v Ptujju več poganskih templjev. Najlepši med njimi je bil Herkulov, ki je stal ondi, kjer je sedaj mestna cerkev svetega Jurija. Tega je leta 313. po Kr. daroval Konstantin Véliki kristijanom, kateri so ga premenili v hišo božjo. Tudi Mart, čegar tempel je stal pri sv. Ožbaldu, bojni bog, kateremu sta bila ščit in sulica posvečena, njegova sestra in vedna tovarišica Bellona, Izis, katera je imela svoj tempel na Hajdini, kjer stoji sedaj cerkev sv. Martina, in Dijana, boginja svetlobe in varihinja stare zaveze latinskih mest, imeli so v Ptujju lastna svetišča in različne spominike. Šele ok. l. 195. po Kr. so postavili ondi Jupitru in boginji Juliji Augusti obljubljeni

¹) Claudius Ptolomaeus deli tako: „Terminatur ab occasu monte Cetio et Carvanca; a meridie parte Istriae, et Illyridis, secundum lineam, quae per montem Albanum usque ad Bebios montes exit; a septentrione ea Danubii parte, quae est à monte Cetio, ad divertigium Narabonis fluvii; ab ortu Pannonia inferiore, sive ea linea, quae per fines praedictos ducitur.“ Vid. Chronologiae sacrae, Ducatus Styriae p. I. a P. Sigismundo Pusch, S. I. — Ptolom. Geographia II. 14. τὸ Κέτια ὄρος. das Wort Cetius ist abgeleitet vom celtischen Cot, Coet, Coat, Coit, Cuit und vom gallischen Coid und cimbrischen Coed = Wald. — Muchar I., pag. 11.

stebre. Da so pa po hišah častili male hišne bogove ali Penate in duše umrlih prednikov ali Lare, umeva se samo ob sebi.

Kakega rodú ali kake narodnosti so bili stari Panonci iste dôbe, o tem vprašanju se še pričkajo in prepirajo učenjaki. Davorin Trstenjak, opirajoč se na bogočastje predrimljansko in tudi na rimljansko zmešano z drugim bogočastjem in na pisavo na spominikih, dokazuje, da so bili stari prebivalci Panonije slovanskega rodú. Segale so pač kaj lahko do todi naselbine Slovanov, ki so že pred Kristusovim rojstvom bivali v vshodni Evropi, kakor Nemci v severni in Kelti v zahodni.

V bojih, ki so jih imeli Rimljani z Iliri, dospela je rimljanska vojna pod Oktavijem Avgustom med l. 33. in 31. pred Kr. prvokrat v gornjo Panonijo¹), in konzul Statilij, zaradi svoje neprestrašenosti in telesne moči „Taurus“ imenovan, je oblegal Ptuj in si ga tudi osvojil. Panonci in prebivalci mesta Ptujja so se sicer pozneje uprli zoper Rimljane in se za kratek čas otresli ptujega jarma, a že l. 8. pred Kr. je Tiberij upornike ukrotil in mesto močno utrdil. Mesto je bilo potem več stoletij pod rimljansko oblastjo in v tej dôbi je dospelo do vrhunca svoje časti in bogastva. Rimski cesarji so tje poslali celó 13. legijo, potem še dve drugi legiji, Antoninsko in Olimacensko, kar je razvidno iz nekega napisu: *LEG. XIII. POET. ET. OLIM.*

ali „legio XIII. Poetoviensis et Olimacensis“; (okoli l. 69. po Kr.); za časa Antonina je bila tukaj 10. legija, kakor svedoči neki stari ptujski napis: *LEG. X. GEM. ANTONIANAE.*

tako, da je stanovalo v mestu samo vojakov nad 15.000. Mesto je bilo jako prostorno, njegov krog je meril dobro uro hoda. Rimski cesarji so imeli svoje cesarske palače na gradu od l. 69. po Kr. in na Turnuših, kjer je bil l. 354. ujet Gal, podoblastnik cesarja Konstancija. In ko je cesar Trajan Ulpij (l. 98.—117. po Kr.) prišel v naše kraje, bil mu je Ptuj z divno svojo okolico tako všeč, da ga ni dal samo povečati in olepšati, ampak je celó ukazal, naj se mesto v prihodnje po njem imenuje „Colonia Ulpia Trajana“. Povzdignjen v kolonijo, katere naselniki so došli iz Italije, in pripisan rimski papirijski družbi, ostal je Ptuj precèj časa prvi biser prelepe Panonije, ter se je odlikoval kakor po svoji legi tako po svoji pripravnosti za trgo vino in umetne stavbe.

¹) Iz tega časa izvirajo po spričevalu Appiana te-le vrstice:

Purpurat Augustus Petae confinia Caesar,

Purpurat et Christus profuso sanguine mundum.

V mestu so bili različni rimski uradi: „procuratores provinciae Pannoniae superioris, tabularii provinciae, adiutores tabulariorum, custodes tabularum.“ Ondi so se nahajali: „decuriones, duumviri iuri dicendo, praefecti, aediles, quaestores, pontifices, augures sacerdotes, augustales, collegium iuventutis cum praefectis suis

A tudi drugi rimski cesarji pred in za Trajanom so najbrž čestokrat obiskali Ulpijo. Ko so divji narodi, Kvadi in Markomani razgrajali po Panoniji, prišel jih je krotit sam rimski cesar Aleksander Sever (l. 222. p. Kr.). Ob tej priliki se je mudil tudi v Petoviji, kjer je baje maliku Serapisu¹⁾ postavil podobo. Ko je bil

Spominik (Orfejev) Septimija Severa.

et quinquennialibus, collegium magnum Larum et imaginum Caesaris.“

Zaradi velike množice vojakov, ki so bili tukaj nastanjeni, določilo je mesto nekaterokrat konec cesarskim homatijam in izklicalo rimske cesarje; tako je l. 194. tukajšnjega oblastnika Panonije Septimija Severa izklicalo rimskim vladarjem in mu postavilo spominik, kateri se še sedaj nahaja na velikem trgu.

l. 238. Maksim izvoljen za rimskega cesarja, peljal je svoje vojaške trume čez Ptuj in Celje nad svojega proti-cesarja Gordijana. Pri Ogleju so ga pa njegovi lastni vojaki umorili (l. 238.). — Med rimske cesarje, ki so si pridobili za te kraje velike zasluge, sme se šteti tudi cesar Probus (leta 282.). Bil je po rodu Panonec in dal mnogo primernih goric posaditi z vinskimi trtami, tako n. pr. v Sremu (v sedanji Slavoniji), a tudi haloški vinogradi (v ptujski okolici) imajo baje začetek v Probovi dôbi. — L. 388. je cesar Teodozij v hudi bitki pri Ptuj (po Povodenu menda na mestu, kjer stoji dandanes cerkev sv. Roka) premogel svojega nasprotnika cesarja Maksimina, podil ga do Ogleja in ga tu obglavil. — Kako velik je moral biti Ptuj v rimljanski dôbi, to presodimo, ako pregledujemo ogromne rimske ostanke, ki so se dobili in se še dobivajo tu in v okolici, posebno v Št. Janžu na Dravskem polju.²⁾

Zgodovinsko zanimivo pa je za Ptuj, da je bila mati poslednjega zapadno-rimskega cesarja, Romula Augustula, rojena Ptujčanka.³⁾ (Oče njegov je bil vojskovodja Orestes.)

Kršćanstvo.

Svetla luč sv. evangelija je prav zgodaj prisijala v to rimsko mesto, in sicer zato, ker je tako ugodno stalo ob veliki državni cesti, ki je vodila iz Italije

¹⁾ Serapis istega pomena kot Oziris, egiptovsko božanstvo.

²⁾ Letopis Matice Slov. l. 1878.

³⁾ Nje oče je bil grof Romulus iz Ptuja. — Orestes je bil prej tajnik kralja Atila in je šele po njegovi smrti pribežal v Italijo, kjer je bil izpodrinil cesarja Glycera (Nepos). — Glej „Dom in svet“ l. 1895. str. 122.

mimo Ogleja skozi Celje v Ptuj in na Panonsko. Krščanstvo se je v Ptuju naglo prijelo in je uspešno rastlo posebno zaradi krščanskih vojakov, trgovcev, delavcev in uradnikov. Mnogoteri zgodovinarji trdijo, da je že v drugi polovici drugega veka bila ondi krščanska občina, ki je imela lastnega višjega pastirja. Ako pa vprašamo, od katere strani so prišli prvi misijonarji, ali iz starodavnega Ogleja, ali iz Srema, ne moremo odločno odgovoriti. Imena prvih škofov ptujskih nam niso ohranjena. Pripoveduje se, da je bil panonski škof sv. Andronik sorodnik sv. apostola Pavla, a ta ni imel menda pravega škofovskega sedeža, ker „Synopsis Apostolorum et Discipulorum Christi, quae sub nomine s. Dorothei Ep. et M. circumfertur“, veli tako: „S. Andronicus, cujus etiam Apostolus in ea, quae ad Romanos est, recordatur, Pannoniae factus est episcopus.“ (Chronologiae sacrae ducatus Styriae p. I. S. Pusch pag. 48 et Annal. Styr. tom I. f. 199.) Stoprav v drugi polovici III. stoletja nahajamo v Ptuju prvega po imenu nam znanega škofa: sv. Viktorina¹⁾, toli slavnega mučenika, kakor marljivega cerkvenega pisatelja.

Domovina tega slavnega vladike je bila najbrž Grško, zakaj slavni Stridončan sv. Jeronim poroča o njem, da je umeval bolje grški nego latinski jezik. Vendar ni nemogoče, da ne bi bil rodom Ptujčan; saj je lahko dobival skrbnejšo odgojo v grščini kakor v latinščini, čemur bi se po takratnih razmerah ne bilo čuditi. Ko je odrasel, izvolil si je govorniški stan, ki ga je silil, da se je bavil z grškim slovstvom. Toda predno se je izobrazil za spretnega in zvedenega govornika ali zagovornika, bil je po božji previdnosti odločen za višjo cerkveno službo. Z Grškega — Raisp v zgodovini ptujskega mesta celo pravi: iz Aten — je bil poklican v panonsko mesto Ptuj, da zasede tam škofjo stolico. Umestil ga je brezdvomno sremski nadškof, zakaj Oglej je cerkvena metropola za Norik in sosedne dele Panonije postal šele l. 442., ko je bil Srem od Hunov razdejan in je prenehala tamošnja škofija.

V Ptuju je sv. Viktorin delal z apostolsko gorečnostjo. Neutrudno si je prizadeval, da bi svoje ovčice dobro poučil in potrdil v pravi veri in jih obvaroval zmot, krivoverce pa pridobil za resnico. Kamor ni segla njegova živa beseda, segala so njegova pisma ter vnemala za krščansko življenje. V kratkem je njegova učenost zaslovela daleč po svetu. Modri so njegova pisma željno čitali, in krivoverci, spoznavši po njegovih naukih svoje zmote, vračali so se spokorno k pravi veri, ali vsaj osramočeni mol-

¹⁾ Glej daljši spis: Sv. Viktorin, škof ptujski, cerkveni pisatelj in mučenec, spisal dr. Mihael Napotnik, škof lavantinski; na Dunaji l. 1888.

čali. Bil je hilijast, to je, učil je, da bodo od mrtvih vstali pravičniki uživali na zemlji tisoč let duševne radosti. Po poročilu sv. Hijeronima je spisal v latinščini komentarje za prve tri knjige Mojzesove, za preróke Izajija, Ezekijela, Habakuka, Pridigarja, za Visoko pesem in za Skrivno razodenje sv. Janeza apostola¹⁾, sestavil je razpravo zoper vse onodóbnne krivoverce in poleg tega napisal še mnogo drugega. V vseh svojih spisih je bil po spričevanju istega Stridovčana sicer bogatih in vzvišenih mislij, pa manjkal mu je dar zgovornosti, vsled česar ni svojim mislim našel primernih pojmov in izrazov, čemur pa se ni čuditi, ker je v grščini bil izurjen bolje nego v latinščini.

Umrl je kot krščanski mučenik za cesarja Dioklecijana 2. listopada l. 303. najbrž v Ptuju, kjer ima v mestni cerkvi na levi strani oltar.²⁾ Želeti bi bilo, da bi se Ptujčani svojega priprošnjika v nebesih čestokrat spominjali in njemu na čast cerkev sezidali, kakor so jo sezidali Celjani sv. Maksimilijanu.

Kakor nam ni po imenu znan škof, ki je v Ptuju pastiroval pred sv. Viktorinom, tako tudi ne vemo, kdo je bil za njim ondi v škofji službi. A to je gotovo, da je mesto kljub preganjanju štelo mnogo kristijanov in imelo lastnega višjega pastirja.

Ko je l. 313. cesar Konstantin proglasil, da smejo kristijani svojo vero očitno spoznavati, tedaj se je premenilo veliko poganskih templjev v krščanske cerkve. Tako je bil v Ptuju Herkulov tempel posvečen v cerkev. V tem času je v Ptuju pastiroval škof A p r i j a n, katerega sveti Atanazij navaja l. 347. v svojem drugem listu, pisanem v Sardiki zbranim škofom in duhovnikom.

(Dalje.)

¹⁾ Komentar njegov za Skr. razodenje je pisatelj tega spisa našel v „Magna bibliotheca Sanctorum Patrum“ tom. I. typis Parisii mandatum, v Hartbergu v samostanski biblioteki.

²⁾ Fr. Maedrius a s. Elia Carmelit. Excalceatus, professor in universitate Graecensi in „institutionibus patrologiae“ na str. 287. pravi: „Victorinus, Petavionensis, seu Petoviensis, tunc temporis superioris Pannoniae, nunc inferioris Styriae urbis, quam Dravus alluit, Episcopus sub Diocletiano et Maximiano Martyrio sublatus est an. 303. Plura scripsit, quae tamen omnia perierunt solo Commentario in Apocalypsim superstite in Bibl. Patrum Editionis Parisiensis, ubi insigne testimonium reperitur adversus errores Chiliastarum; audiendos non esse, qui mille annorum regnum terrenum esse confirmant. Verum cum s. Hieronymus illum hujus erroris redarguat, orta est suspicio in operibus Victorini aliquid immutatum fuisse. Dicitur quoque auctor poematis adversus Marcionitas, de quo tamen non satis constat.“ Corrigendi sunt, qui Victorinum Pictaviensem Ep. faciunt, nec assentiendum Cels. S. K. J. Principi Martino Gerbert, qui putat iuxta communioem opinionem eum Passaviensem in Austria Ep. fuisse. Vid. Princip. Theolog. Dog. cap. IV. § 49. (1781).

Umetnost in oltar.

(Črtica iz cerkvene umetnosti. — Spisal Josip Somrek.)

Rad v Tvoje svetišče upiram očesa,
V lepoto čarobno zamaknen strmim.

S. Gregorčič.

Svetišča pri nekristijanih in cerkve pri kristijanih so bila in so še najboljša zavetišča umetnosti. Zato sem se namenil nekoliko pisati o umetnosti v cerkvi. Da pa bo moja razprava nekaka cvetlica z domačih slovenskih tal, oziral se bom kot na vzgled obširneje na renesanški oltar, ki se nahaja v podružnici čadramske župnije v prijazni cerkvi sv. Barbare. Ta cerkev je namreč znamenita že zaradi tega, ker so jo postavili celjski grofje (l. 1452.), pa tudi zato, ker ima krasen renesanški oltar.

Krščanski oltar je najvažnejši del vsake cerkve, ne le zaradi svete daritve, katera se na njem opravlja, ampak tudi zaradi umetnih slik, kipov in okraskov, ki jih mnogokrat nahajamo na njem. Zato je oltar predmet lepih umetnostij.

Umevno je samo ob sebi, da ne moremo govoriti tukaj o katerikoli umetnosti, ampak le o verski, in to umetnost naj nam pojasni naš znameniti oltar.

Verska umetnost je tista, ki naravnost in neposredno služi bogočastju in verski vspodbuji. Njena vsebina in njen namen morata biti nabožna.¹⁾ Proizvodi verske umetnosti so n. pr. umetno izdelani kipi grških in rimskih bogov; dandanes so najlepši vzgled cerkvene stavbe.

Posvetna umetnost je pa ona, ki služi naravnost in neposredno svetnim namenom. Vsebinska teh umetniških proizvodov je izvečine posvetna. Kadar je pa njena vsebina nabožna, tedaj je vsaj njen namen posveten, kakor n. pr. Prešernov „Krst pri Savici“, Gregorčičeva „Oljki“, Šubičev „Umirajoči Rafael“ i. dr.

Če hočemo določiti, kaj je krščansko-verska umetnost, v katero spada cerkvena, pomislimo, da teži krščansko bogočastje in krščansko življenje čez naravo, čez vidni svet, in da se bliža Bogu po isti poti, katero je razodel v krščanski veri.

Krščansko-verska umetnost je torej tista, ki služi krščanskemu bogočastju in krščanskemu verskemu življenju. Semkaj spadajo n. pr. slike ali kipi Matere Božje in njenega Sina, podobe svetnikov, pobožne pesmi, mašne skladbe itd.

Umetnost je vzrastla na verskih tleh. Ako prebiramo zgodovino stavbarstva, kaj nahajamo pri raznih narodih? Stari Indi, Babilonci, Asirci, Perzijani, Feničani in Egipčani imajo največ spominikov svoje stavbarske umetnosti v velikanskih svetiščih, ki so služila verskemu življenju. Pri Mehikancih je bil središče vsega stavbarstva „Teokali“, darilni oltar z raznimi umetniškimi olupšavami.¹⁾

Cvet in vzor vsega poganskega stavbarstva pa je pri olikanem, še dandanes občudovanem narodu grškem. Najlepše grške stavbe so svetišča na Akropoli, posvečena boginji Ateni. Ponosno so gledali stari Grki na svoj Partenon, na Propileje, Tezejev Erehtejon, na svoje slavne verske stavbe. Največja in najlepša stavba na Peloponezu je bilo svetišče Tegejske Minerve. Res je, da so imeli Grki tudi gledališča in za glasbena predavanja svoj Odeum, pa pripomniti treba, da so vse grške ljudske veselice imele ne samo razveseljevalen, ampak tudi nabožen pomen.²⁾

Ker sta s stavbarstvom plastika in slikarstvo v najožji zvezi, že zaradi tega smemo pričakovati, da sta tudi ti dve umetnosti služili v prvi vrsti enakemu smotru.

„Najvažnejša naloga obraznih umetnostij pri Grkih je bilo izdelovanje božjih podob“, pravi Eduard Müller.³⁾

„Vsa grška plastika“, uči Anselm Feuerbach, „je utemeljena na verski podlagi. V veri je pogrnala prve kali in svoj zadnji cvet, in je še sedaj njena zvesta spremljevalka.“⁴⁾

Prvak vseh umetnikov, slavni Fidijs, je stvaritelj najiminentnejšega kipa, ki je delo človeških rok. In ta kip je podoba olimpijskega boga Jupitra ter se je štel med sedmero svetovnih čudežev. „Tudi njegovi potomci“, pravi Schnaase v svoji zgodovini, „Poliklet, Skopa, Praksitel, Lizip so izdelali mnogo nabožnih umetniških podob, in čim bolj so opuščali take predmete, tembolj je propadalo kiparstvo.“

¹⁾ Schnaase: Geschichte der bildenden Künste.

²⁾ W. Lübcke: Grundriss der Kunstgeschichte. 1892.

³⁾ Ed. Müller: Geschichte der Theorie der Kunst bei den Alten. II. Str. 261.

⁴⁾ Anselm Feuerbach: Der Vaticanische Apollo. 1855. str. 250.

¹⁾ Dr. A. Stöckl: Lehrb. der Aesthetik. 1889, str. 172. Jednako Jungmann: Aesthetik 1884, str. 328.

Oglejmo si še nekoliko poganskih pesniških, glasbenih in dramatičnih proizvodov, ker se po splošnem naziranju prištevajo tudi ti k lepim umetnostim.

Prva, glavna vrsta poezije starih narodov je bila po nauku večjih strokovnjakov Hermana Ulricija, Lasaulxa, Carrièrea nabožna poezija, ki je pri svetiščih vzrastla po duhovskem vplivu. Verskega značaja so bile starodavne himne Olejeve in Orfejeve, in ravno tak značaj imajo indijska „Veda“, perzijska „Avesta“, hebrejski psalmi in skandinavski „Edda“.¹⁾

Herodot pravi z veliko gotovostjo, da sta Heziod in Homer Helenom izpremenila nastanek njih vere v pesmi, bogove imenovala, njih češčenje, njih delokrog, njih zunanost in obliko določila.

S poezijo in z bogočastjem je bila kot vzgojno sredstvo v vseh časih v nerazločljivi zvezi glasba.²⁾ Kakor so se pri bogočastju Egipčanov, Perzijanov, Indov in pri božji službi Hebrejcev prepevale razne pesmi, tako je imelo vsako helensko svetišče svoje pevce in godce (Lasaulx).

Istotako je pri poganih tudi dramatska umetnost nastala iz verskih svečanostij, ki so se opravljale bogu Dijonizu na čast. Vsako gledališče je bilo posvečeno kakemu bogu in je imelo v koru tudi njegov oltar (thymele), okoli katerega so pevci prepevali pobožne pesmi. Po končani predstavi so z molitvijo in daritvijo častili dotičnega boga.

Že iz tukaj navedenih podatkov se neovrgljivo spozna ta le resnica:

Vse lepe umetnosti so pri predkristijanskih narodih vzrastle na podlagi verskega življenja in so tudi tukaj dospele do najvišje popolnosti; ali z drugimi besedami: služile so bogočastju in verski vspodbuji, t. j. bile so v prvi vrsti verske.

S tem pa ni rečeno, da posvetne umetnosti nimajo velikega pomena, ampak le, da so iz verskih nastale, da imajo največjo veljavo in največji vpliv do srca človeškega.

Ako so že poganski verski nazori imeli toliko moči do lepih umetnostij, kaj šele krščanski! V razodeti veri krščanski in v zgodovini odrešenja človeškega rodú, v povestnici krščanske cerkve — koliko oseb in dejanj najvišje vzornosti se ponuja delovanju umetniškega genija! Kako brezumno presegajo Bog-človek, njegova brezmadežna deviška mati in svetniki v svoji nravni lepoti vse, kar je naravnega in

človeškega stvarilo politeistično naziranje predkristijanskih narodov!

Poleg tega pa, da se kažejo verski predmeti naravno lepi, imajo še neko drugo lepoto, katero spoznavamo samo v duhu vere in ki se sme imenovati čeznaravna lepota. Ta nas spominja Boga, večnosti, nebes, krščanskih krepostij.

Ves svet občuduje neumrljive spominike, ki so jih postavili vsem poznejšim narodom v občudovanje slavni Michelangelo, Giovanni da Fiesole, Rafael, Leonardo da Vinci in Perugino. Od kodi pa so zajemali ti veleumi svoje predmete?

Marija z Jezusom je bila že nekdanj, posebno pa v zlati dōbi krščanske umetnosti, slikarjem glavni predmet.

Krščanski umetniki so kar tekmovali, kdo bi več zajel iz tiste lepote, ki se nam je pojavila po učlovečeni Besedi, ki najčisteje in najmileje odseva iz materinsko-deviškega obličja Marijinega. Največji umetniki so si v pobožnem premišljevanju in v molitvi dobili onega ognja in svetih čednostij, ki odsevajo iz njihovih del.

Kakor obrazna umetnost, tako se je tudi poezija, dramatika in glasba najlepše razcvetela na verskih tleh. Najstarejše pesmi so cerkvene in najstarejša lirika opeva verska čuvstva.

Iz ganljivih obredov, s katerimi cerkev v velikem tednu opravlja spomin Kristusovega trpljenja, nastala je krščanska dramatika. V cerkvi so se ljudje zbirali h gledališkimi igram, ki so pospeševale versko-nravno življenje, ob enem pa tudi povzdigovala gledalce in poslušalce v krasne vrte nebeške poezije. Čimbolj pa je izgubila dramatika v novejši dōbi versko stališče in čimbolj se je odtujila nravnim verskim zakonom, tembolj je propadla in izgubila svoj višji namen za človeštvo.

Da, tako daleč je zabredla, da celo nemški modroslovec Schopenhauer, ki ni bil nikoli na glasu dobrega kristijana, nevoljno toži o operi: „Če se natančno preudari, imenuje se opera lahko neglasbena iznajdba v razveseljevanje neglasbenih duhov, katerim mora glasba služiti v spremljevanje na široko raztegnjenih preseda-jočih ljubavnih pripovedk in njihovih poetičkih vodenih juh.“¹⁾

Pripomniti je treba, da imajo one opere, posebno Wagnerjeve, ki se dandanes toliko občudujejo in prehvaliti ne morejo, najlepše in najbogatejše motive iz cerkvene glasbe, posebno iz cerkvenega korala.

„Knez“ ali „kralj“ glasbe, Palestrina, je utemeljil z versko skladbo svoje slavno ime.

¹⁾ Lasaulx: Philosophie der schönen Künste. 1860. str. 172.

²⁾ M. Carrière: Die Kunst im Zusammenhang mit der Culturentwicklung und die Ideale der Menschheit. 1863. II. str. 126.

¹⁾ Gl. Schopenhauer: „Zur Metaphysik des Schönen und Aesthetik“ 1874. str. 464.

On je pokazal pot, katere se mora glasba držati, da ostane to, kar je: umetnost, s katero je mogoče razveseljevati uho, ganiti srce in izražati najblažja verska čuvstva. On je vzgled vsem skladateljem kakor v vokalni tako tudi v instrumentalni glasbi dosedanjih časov.

Ni treba še novih dokazov, da je katoliška vera res vsikdar pospeševala lepe umetnosti, da so pod njenim varstvom nastala najveličastnejša dela umetniških veleumov.

Vedno so se in se bodo uresničevale v zgodovini človeštva besede, ki jih je zapisal modroslovec Leibnitz (l. 1646.—1716.): „Vseh rečij in vseh umetnostij prvi sad, in takorekoč odbrani cvet, spada Bogu. In vsa poezija, ki je nekaka višja stopinja božje zgovornosti in nekak jezik angelski, se po nekdanjem mnenju, pa tudi po sedanjem opazovanju med umetniškimi nameni ne uporablja bolje, kakor da prepeva slavospeve in da kolikor mogoče oznanjuje hvalo božjo. Istotako se mora soditi o glasbi, ki je sestra (soror gemella) poezije. In v nobeni drugi reči niso stavbarji svoje umetnosti, plemenitniki svojega veličastva pokazali bolje, kakor v skrbi za stavbo svetišč ali cerkvá in drugih del, ki so določena za božjo čast in pobožne namene.“¹⁾

Kako napačno, da ne rečem, nespametno, je početje onih, ki iščejo lepe umetnosti le tam, kjer ni krščanstva, le v takih proizvodih, ki povečujejo poltnost in vzbujajo pogubljive strasti!

Visoko se morajo ceniti posvetne umetnosti, katerim je naloga vzbujati in pospeševati onega duha, ki je bistveno potreben za obstanek, za napredek in vzorno in vzajemno družabno življenje. Koliko tolažbe, zabave, veselja in poštenega užitka donaša te vrste umetnost človeštvu! A izgubiti ne sme nravnostne podlage, brez katere je vsak umetniški proizvod slab, in četudi formalno dovršen, v celoti vendar neestetičen.

Mnogo višja pa kakor posvetna je krščansko-verska umetnost. Saj vnema in pripravlja človeka za večno življenje. Tega ni treba razkazovati.

Sedaj se pa obrnimo k oltarju in njegovi umetnosti. Kakor je sveto Rešnje Telo glavna skrivnost katoliške vere, tako je tudi oltar najimenitnejši, da, bistveni del cerkvene stavbe, središče, kamor je pri daritvi in češčenju svete hostije obrnjeno oko vseh vernikov.

Oltar, bodisi v tej ali v oni obliki, bil je že od nekdanj glavni prostor vsakega, tudi poganškega bogočastja. Prvi oltar, o katerem nam poroča zgodovina, bil je oni, ki ga je postavil Noe po vesoljnem potopu. Sveto pismo pravi, da je Noe vzela od vseh čistih živalij in ptic in

je daroval žgavne darove na oltarju Gospodu v zahvalo. (I. Mojz. 8, 20.)

V prvih časih so oltarje postavljali, kjer koli so se ljudje zbirali, da bi častili svojega boga, pozneje so stali v templih ali svetiščih. Iz kraja so bili napravljeni iz zemlje ali iz kamenja. Po Mojzesu so dobili že razne umetniške nasadke ali nastavke iz lesa ali iz kovine.

Dasi so bili oltarji prvotno določeni le za darovanje, rabili so se pozneje tudi kot spominiki kakega za vero važnega dogodka. Tak oltar je postavil Mojzes v spomin, da je slavno premagal poganške Amalekite. Po postavi, katero je dal Bog Mojzesu na gori Sinaju, morala se je oltarska stavba ravnati po določenih pravilih. Izraelci so imeli žgavne in kadilne oltarje.

O poganskih oltarjih, katere so stavili ne le v gledališčih in svetiščih, ampak tudi v zasebnih hišah, ni tukaj potreba mnogo govoriti, ker se o njih po šolskih knjigah, zgodovinah starih narodov itd. piše večkrat, kakor o krščanskih. Le znamenit oltar, ki so ga Atenci imeli v svojem mestu, hočemo omeniti: posvečen je bil: ἀγνώστῳ θεῷ, neznanemu Bogu. (Dej. ap. 17.)

Boga, ki ga Atenci še niso poznali, akotudi so ga proslavljali, razodelo nam je krščanstvo. Kakšni so bili oltarji v najstarejši dōbi krščanske cerkve? Mnogo nam pové značilno ime, s katerim so zaznamovali prvi kristijani τὸ, kar dandanes imenujemo oltar.

V jutrovih krajih so ga zvali „kraj daritve“ (θυσιαστήριον) ali „mizo“ (τράπεζα, Hebr. 13, 10), rimski narodi pa „ara“ ali „altare“ (t. j. vzvišen kraj), od katere besede je tudi naša: „oltar“. Pogostokrat se je imenoval po svetniku, kateremu je bil posvečen, ali pa mučeniku, čegar ostanke je imel, n. pr. „miza sv. Ciprijana“. (Aug. Serm. 113. De divers.)

Prvi oltar novega zakona je bila ona miza, na kateri je Izveličar ustanovil daritev nove in večne zaveze. In podobo štirivoglate mize so imeli tudi prvi krščanski oltarji. Bili so leseni in premakljivi. V Rimu se še dandanes nahaja tak oltar. V začetku je bil v prvotni papeževi stolnici, ki je bila pozneje posvečena sv. Pudencijani. In na tem oltarju je, kakor se poroča, sv. Peter opravljal sv. daritev. Sedaj se vidi v lateranski cerkvi.¹⁾

Četrty naslednik sv. Petra, Evarist (l. 100. do 109.) je določil, naj se zanaprej stavijo in posvečujejo le kameniti oltarji. V katakombah se je napravljal v steno dolbina, v njo se je položilo truplo kakega mučenika ter se pokrilo s kamenito ploščo, ki je služila kot „menza“ pri daritvi. Dolbinske stene, kakor tudi oboke nad oltarji nahajamo že s slikarjimi okrašene.

¹⁾ Leibnitz: Systema theologicum. Ed. Lacrois. Paris. 1845, pag. 47.

¹⁾ Gassner: Pastoral I. 327.

Pa še znanprej so bili kristijani primorani ohraniti lesene oltarje, posebno zaradi pogostega preganjanja; semtertje so jih ohranili iz spoštovanja do kakega škofa ali mučenika. Od epaonske sinode (l. 517.) naprej se smejo le kameniti oltarji maziliti s krizmo.

Prve krščanske cerkve so stavili nad grobovi mučenikov. Vsaka cerkev je imela svojo kripto ali podzemeljski grob z ostanki kakega svetnika (*confessio*). Nad njo je stala oltarna miza. Ko se je pa množilo število krščanskih cerkev, začeli so le nekaj ostankov devati v oltarno mizo, ki je od sedaj nadomestovala grob. V prvih dōbah so bili oltarji obdani s „ciborijem“, podobnim nebu, kakoršno se rabi dandanes pri procesijah. Ciborij je zgoraj imel večinoma dragocen križ in okoli njega svečnike z lučmi. Križ je bil mnogokrat okrašen s cveticami. Od ciborijevega stropa ravno pod križem je visela posodica, ki je imela navadno simbolično podobo golobovo. V njej so hranili svete hostije.

Zaradi sv. skrivnosti so visela na stebrih ciborijevih zagrinjala, da bi Najsvetejše zakrivali onim, ki še niso bili sprejeti med kristijane.

V prvih časih je bil v vsaki taki cerkvi le jeden oltar; stal je v sredi gornjega prezbitorija. Toda že v četrtem stoletju jih nahajamo v posameznih cerkvah po štiri ali celo več. V drugem tisočletju niso stali več sredi prezbitorija, ampak začeli so jih premikati proti zadnji steni in zato odpravili tudi ciborij. Kar je poprej stalo na ciboriju (kakor križ, svečniki in razna olepšava), to so sedaj postavljali za oltar na povprečni plošči, tako zvani *retabli*.

Od 9. veka se je udomačila navada, da so na ozadju menze postavljali omarice za svetinje (*phylacterium*, *arca*, *capsa*, *scrinium*). Bile so različne velikosti in so imele podobo rakve, hišice ali gotiške cerkvice.

Ko je podobarstvo napredovalo vedno bolj, umaknile so se tudi te hišice, in njih svetinje so shranjevali v oltarnem grobiču. Podlaga teh hišic pa je služila za oltarni nastavek, ki je dajal slikarstvu in kiparstvu mnogo prostora in prilike za umetno olepšavo oltarja.

Že pri oltarjih romanskega zloga, še bolj pa pri gotiki in renesansi, so se te table zvišale, tako, da so oltarji dobili tekom stoletij obliko, kakoršno imajo dandanes. Nastali so oltarji z nastavkom (*Retable-Altäre*).

Na menzi je od 16. stoletja tabernakel, shramba sv. Zakramenta. — Do 11. stoletja se je shranjeval v golobčeku, ki je visel od ciborija, pozneje pa v steni svetišča. Od 14. stoletja do tridenškega zbora so se v ta namen rabile tako zvane „hišice presv. Zakramenta“.

Iz te kratke oltarne zgodovine spoznamo, da je imel oltar v različnih časih tudi različno obliko, četudi so bili bistveni deli vedno isti.

Katere dele ima oltar dandanes? Vsak oltar je na nekoliko vzvišenem mestu, na leseni ali kameniti podlagi ali na podnožju. To ima tri, v večjih cerkvah tudi po pet stopnic. Po teh se pride do podstavka ali podzidka, to je one stavbe, ki nosi oltarno ploščo ali menzo. Ta je bistven del oltarjev in mora biti kamenit in tako dolg, da povsem pokriva podzidek.

Jako važen del oltarjev je grob (*sepulchrum*); tako se imenuje mala jamica v oltarni plošči ali v podstavu, v katero se polagajo ostanki svetnikov.

Tu ne govorimo nadalje o raznih oltarjih, tudi ne o njih pomenu ali simboliki, samo nastavek še omenjamo, ki je na zadnji strani oltarjeve mize, in se na mnogih oltarjih vzdiguje do precejšne višine. Olepšan je ali s slikarjo ali pa s kipi, v katerih se mnogokrat kaže krasota cerkvene obrazne umetnosti. In prav ta del nas zanima tudi pri čadramskem oltarju.

Čemu so v cerkvi podobe? Cerkevne podobe stalno oznanjujejo večne, nepremenljive resnice. Dasi so podobe mrtve, vendar nam na oltarju kakor drugodi v oživljajočih in pomenljivih oblikah glasno govore in nam marsikaj razkladajo. Vsakemu človeku, bodisi olikanemu, bodisi neolikanemu, so več ali manj umljiva knjiga. V bedah in težavah nas tolažijo, večkrat svaré, vspodbujajo k čednosti, vselej pa nam ugajajo ali pa nas razveseljujejo.

Ako ima oltar slike ali podobe, ne zanima nas samo zaradi svojega bogoslužnega namena, ampak tudi zaradi lepote ali zaradi estetične vrednosti. In na to se največ oziramo tukaj.

Oltarji v slovenskih pokrajinah imajo marsikateri zaklad prave umetnosti. Dobro in koristno bi bilo opisati jih. Le slabo bi poznali svojo domovino, ko bi se ne ozirali tudi na svoje cerkve in na to, kar je v njih imenitnega.

Slovenec je ponosen na svoje cerkve. Saj so nekaka skupna povest narodova, pa tudi najjasnejši dokaz vzornega, za vero kakor tudi za umetnost vnetega življenja. Pravim: za umetnost, ki se kaže dostikrat že na zunanji stavbi, še bolj pa v znotranji cerkveni olepšavi, posebno v lepih oltarjih.

Izmed mnogih takih v umetniškem oziru znamenitih oltarjev si hočemo natančneje ogledati tu le jednega, prej imenovanega. Kar se je doslej v obče o oltarju povedalo, velja večinoma tudi o našem. Da spoznamo njegovo posebno vrednost, govorimo najprej nekoliko o njegovi zgodovini, potem o njegovih stavbenih delih kakor tudi o njegovi simboliki in umetniški ideji.

(Konec.)

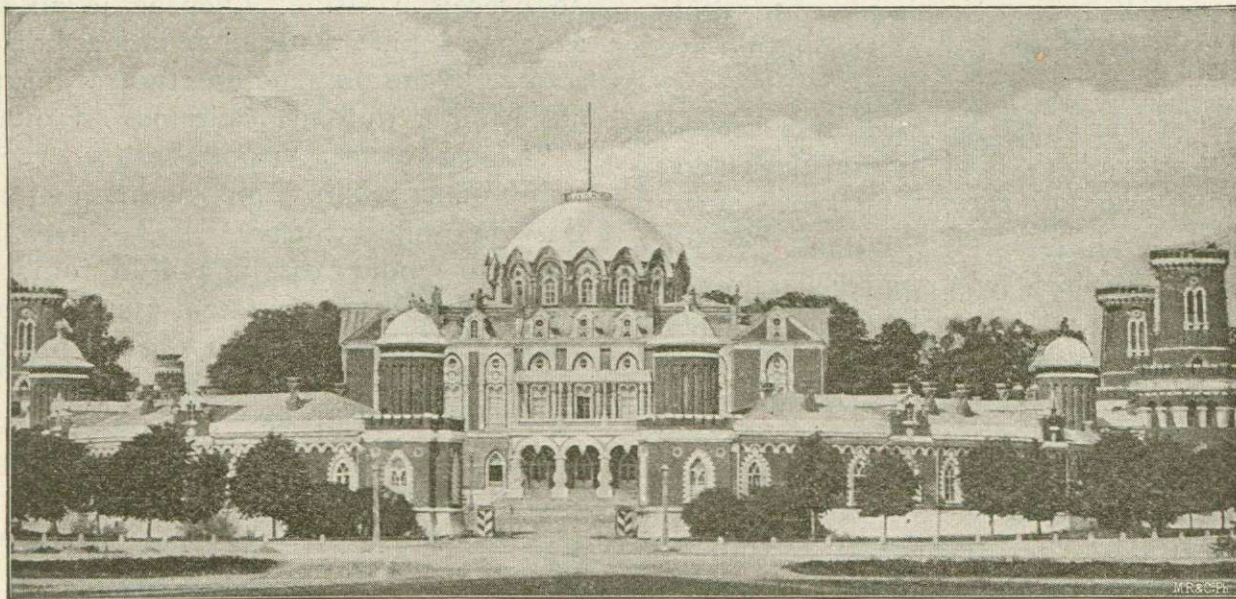
Kronanje ruskega carja v Moskvi.

(Spisal dr. Fr. L.)

Potovanje v Rusijo ni lahko. Ne samo, da je daljava v vélika ruska mesta precejšna, popotnika zavirajo tudi razne druge težave. Med temi ovirami je tudi oni preklicani potni list, ki ga moraš menda — tako pravijo — vedno imeti v rokah in kazati vsakemu stražniku, kateremu se poljubi imeti do tebe nezaupanje. Katoliškemu duhovniku se pa stavijo še posebne ovire, ako hoče iti v Rusijo. Po pravilu ne pusté nobenega duhovnika — posebno ne katoliškega — čez rusko mejo, ako nima posebnega dovoljenja od ruskega ministerstva za

zunanje stvari. Zaradi tega nisem doslej še nikdar delal načrtov, da pojdem osebno v Rusijo, akoravno me mika ne malo ogledati si to deželo od blizu. Zlasti, odkar sem čital, kako je potoval in kaj je videl v Rusiji leta 1891. znani pisatelj p. Vannutelli, kako se je navduševal za cerkveno in versko življenje v Rusiji, je Rusija pred mojimi duševnimi očmi vsa drugačna, kakor sem si jo mislil nekdam.

Dné 16. t. m. se bo dal ruski car Nikolaj II., ki je lani zacaroval namestu umrlega očeta Aleksandra III., slovesno kronati v Moskvi. De-

Petrovskoje pri Moskvi.

lajo se velikanske priprave za to slovesnost. Poslanci vseh evropskih držav in vladarjev so na poti v Moskvo, da se udeležé tega za Rusijo tako pomenljivega dejanja. Zato ni napačno, četudi nas ni nihče povabil, da idemo v duhu na to pot in sicer kar naravnost v Moskvo, in si tamkaj ogledamo površno mesto, zlasti pa svetovno slavni Kremlj, naposled pa še kronanje samo. Slabih namenov nam menda ne bo podtikal nihče, marveč bo še hvaležen za razne prizore in poglede, katere mu podajemo v slikah.

Ker je Moskva stara in prva prestolnica ruskega carstva, zato se dajejo vladarji kronati jedino le v Moskvi. Moskva je v mnogem oziru središče ogromne države: kar je nam katoličanom Rim, to je Rusom Moskva. Zato jo zovejo mater — matjuško — in jo spoštujejo nad vse. Ko zagleda pravi domoljubni Rus

vprvič Moskvo, pade na tla in se zjoka od veselja. Dandanes je mesto tudi v gmotnem oziru znamenito. Prebivalcev šteje blizu jednega milijona in se razprostira po 71 in pol štirjaskih kilometrih. V Moskvi se steka vsa ruska notranja trgovina, pa tudi življenje ruskih narodov sploh se druží tukaj v jednoto mnogo bolj nego v Peterburgu, kjer je vse bolj ptuje in svetovno.

Na bregu reke Moskve je bilo mesto že v davnih časih. Stolno mesto pa je postalo to mesto šele l. 1330., ko je veliki knez Ivan Danilovič prestavil svojo stolico iz Vladimire semkaj v Moskvo. Večkrat so jo stiskale nesreče in jo tudi do cela pokončale. Hud udarec jo je zadel, ko je car Peter Véliki postavil ob Nevi novo prestolnico, Peterburg imenovano (leta 1703). Vendar ji to ni moglo vzeti časti in veljave: Moskva je ostala in je še vedno „mati“. Znano

je, da so Rusi Moskvo do tal požgali, ko je prišel Napoleon I. 1812. nadnje s svojo ogromno vojsko. Napoleon je moral odriniti, Rusi pa so zopet sezidali Moskvo lepo in prostorno, kakoršna je še dandanes.

Mesto ima nizke hiše, pa široke ceste in ulice. Razpada v štiri dele: Kremlj, Kitajgorod, Bjelgorod in Zemljenojgorod. Glavni del je Kremlj, prava carska stolica.

Moskva ima mnoge palače, razne naprave, učilnice (veliko in krasno vseučilišče, ustanovljeno l. 1755.), posebno pa veliko cerkvá. Pravijo, da jih je nad tisoč, torej mnogo več, kakor v Rimu, kjer jih je le toliko, kolikor je dni v letu. Istotako je tu tudi mnogo samostanov. Blizu Moskve stoječi Novo-Djevičej monastir

za redovnice obsega osem cerkvá. V okolici je mnogo lepih krajev in velikih gradov, kakor Izmajlovskoje, Aleksejevskoje, Petrovskoje-Razumovskoje (na cesti proti Peterburgu; tu bo bivala skoro gotovo cesarska dvojica, predno vstopi v Moskvo); božje poti Trojico-Sergijevskoje in Voskresenskoje. Od jugozapadne višave se lahko pregleda vse mesto.

Četudi je vse mesto vredno, da si je ogleda popotnik, vendar se sedaj ne moremo muditi drugodi, kakor le v Kremlju, ki je vsekako najznamenitejši del v Moskvi.

Kaj je Kremlj? Navadno mislijo, da je to samo grad ruskega carja, ne: Kremlj je cel del mesta, a sam zase obzidan in utrjen. Uro hoda gre visoko kremljevsko zidovje na okrog, ima

Pogled na Kremlj z južne strani.

več stolpov in pet vrat. Oblike je trivoglate; čitatelj naj si misli dokaj pravilni trikot, z jednim kotom obrnjen proti severu. Na južni strani teče reka Moskva, glavni vhod pa je od vshoda, skozi Izveličarjeva vrata.

Tu v Kremlju so velike pa krasne cerkve, ogromne palače, obširni samostani; kupola se blišči poleg kupole, palače tekmujejo med seboj po velikosti in lepoti, da nima zares noben vladar na svetu veličastnejše rezidencije, kakor ruski car v Moskvi.

Kakor v Rusiji sploh, tako se kaže tudi v Moskvi in še najbolj v Kremlju javno verski značaj. Nad vsakimi vrati, ki vodijo v Kremlj, nahajamo svete podobe, pred katerimi vedno goré svetilke in katere počasti s pozdravom vsakateri mimogredoči. Najčastitlivejša med vsemi pa so Spásskija vorotà (Izveličarjeva vrata), kratko Spasskij imenovana. Imenujejo se tako,

ker imajo v višini podobo svetega obličja Izveličarjevega. Pred podobo gorí mnogo svetilk noč in dan, jedna med njimi je posebno lepa in velika.

Ta vrata so za Ruse svet kraj. Tu se jim stavi pred oči njih zgodovina, njih moč, njih vera, njih nebeški vladar, kakor tudi zemski vladar, mogočni car. Tu so — dejal bi — zlata vrata „svetega“ ruskega mesta. Zato pa v verskem duhu počasti vsak Rus sveto podobo Gospodovo s tem, da se pred njo odkrije in večkrat prekriža, kakor je pri pravoslavnih navada. Kdor hoče iti skozi ta vrata, mora iti odkrit, kar je zapovedano po postavi. Kdor bi vendar ne hotel, tega prisili vojaška straža, ki gleda ostro na to, da se izpolnjuje postava. Po zimi ob hudem mrazu ni sicer prijetno hoditi kakih 40 metrov z odkrito glavo. A kdor se neče odkriti, iti mora drugodi v Kremlj.

Toliko le mimogredé, da spoznamo, kakó na Ruskem javno vlada verski duh. Kako pa pri nas?

Spasskija vrata so bila sezidana l. 1491. in so se imenovala izprva Jeruzalemska vrata. Ko so pa leta 1658. Rusi premagali Tartare, ki so oblegali Moskvo, s pomočjo svete podobe Izveliçarjeve. imenovali so vrata Izveliçarjeva. Čudno, da so vedno stala trdno in jih ni razrušila nobena sovražna sila. Niti Francozi jih niso mogli l. 1812. pokončati, ker so jih odgnali Kozaki poprej, predno so jih podkopali in razstrelili.

Ko dospemo v Kremlj, imamo na levi strani velik trg; zato se nam kaže lep razgled ne samo na razne kremljevske cerkve, okrašene s podobami, ampak tudi na vshodni del mesta z zvoniki, s hišami, vrtovi, cestami in vrvenjem mnogošte-

vilnega ljudstva. V Kremlju samem nas zanimajo cerkve in palače, najbolje pa dve svetovno znani posebnosti, namreč veliki zvon, ki se imenuje „car kólokol“, in pa veliki top, ki se zove „car puška“. Oba vidimo konec trga naravnost pred seboj. No, ogromni zvon ne more zvoniti, ker je prevelik in ubit, top pa ne streljati. Izmed poslopij pa vidiš takoj, ko vstopimo v Kremlj, na desnici samostan Gospodovega vnebohoda (Voznesenski monastir), in malo naprej palačo Nikolajevo in takoj zraven znameniti „Čudov monastir“ (samostan čudežev).

Gredeč naravnost naprej (proti jugozapadu) pridemo z velikega carskega in paradnega trga na katedralni trg, tako imenovan zaradi treh velikih cerkvá ali katedral, ki so tukaj okrog.

(Dalje.)

Književnost.

Hrvaška književnost.¹⁾

Književno društvo sv. Jeronima.

(Poroča o. Hijacint Šalamun.)

(Konec.)

Druga knjiga, katero je društvo sv. Jeronima izdalo, je:

Život Gospodina našega Isusa Krista. Kako ga četiri evangelista opisuju. Od Gorgija Hesera Isusovca. Preveo iz latinskoga jezika, a dijelom popravio i popunio Dr. Josip Stadler, metropolita i nadbiskup vrhbosanski. Knjiga I. 8°. Str. 210. Cena 40 novč. — Gotovo dobra je bila misel velečastitega prevoditelja te knjige, namenjene prostemu hrvaškemu narodu, kateri je pogrešal knjige, opisujoče življenje in trpljenje Jezusa Kristusa v celoti. Kar je raztreseno v sv. evangelijih, ter tu krajše, tam obširneje povedano, to je v tej knjigi povedano po vrsti. — Cena knjigi je tako majhna, da si jo vsakdo lahko omisli. Pred seboj imamo prvi zvezek, kateri ima tri poglavitne dele. V uvodu pravi pisatelj, da je celo delo razdeljeno v 365 beril, tako da je za vsak dan odmenjeno jedno premissljevanje. Tukaj imamo berila za 136 dni.

Svetojeronimsko društvo je skrbelo tudi za primeren, lep tisek in dostojno obliko. Ako knjigo torej v roke vzameš, hitro lahko razločiš po tisku, kje so navedene besede evangelistov in kje je potem dotična in razumljiva razlaga.

¹⁾ Tvarina, katero želi obdelovati in objavljati naš list, kopiči se tako, da moramo varčno, dejal bi, skópo ravnati s prostorom. Prav zato krčimo književna poročila, kjer moremo, in prosimo tudi svoje sotrudnike, naj poročajo sicer resnično in pravično, toda jedrnato in kratko. — Uredn.

Tretja knjiga je: **Majstor Adam. Pripovijest. Napisao Vjenceslav Novak.** 8°. Str. 130. Cena 25 novč. — S to knjigo je svetojeronimsko društvo stopilo na novo polje v književnosti. Ker se sedaj razširja med delavci in rokodelci prekucijski socializem zaradi brezobzirnega kapitalizma, zato treba, da se tudi hrvaški prosti in rokodelski narod seznaní s poglavitnimi načeli in težnjami socialne demokracije. V obliki mične povesti se prosti narod najbolje o tem poučuje. Pisatelj seznanja čitatelja v tej povesti o glavnih verskih načelih tega prekucijskega in pogubnega duha med našimi brati Hrvati, med katere so ga zanesli ptujci, najbolj Nemci; zato si je tudi snov za to povest izbral iz rokodelskega življenja v belem Zagrebu. Kakor bi radi povedali mično vsebino povesti, a je zaradi prostora ne moremo, takó povest vneto priporočamo svojim bralcem.

Omenjamo samo nekaj načelnih naukov socialne demokracije, povzetih iz knjige: „Vsi ljudje so jednaki, torej za vse jednako pravo!“ (str. 26.) „Celi svet je jedna velika družina, vsi ljudje so jeden drugemu pravi bratje, vsak naj dela za vse, a vsi za vsakega; tako bi na jedni strani ne bilo bogastva, na drugi ne uboštva . . . jednakost za vse, vsi smo delavci, torej ni potreba ministrov, sodnikov, duhovnikov, uradnikov . . .“ (str. 36.) „Vsem celi svet! Jeden narod ne sme biti neprijatelj drugemu, to se protivi enakosti; to si je napisala socialna demokracija na svojo zastavo . . . da bi tukaj raj uživala“ (str. 76.). Glavno, a tudi najpogubnejše načelo je pa to-le: „ . . . Naša socialna demokracija ne pozna ne Boga, ne postave, ne družine, ne prijatelja; mi počinjamo s tem naukom, a zvišimo z ognjem in mečem, ker hočemo v prah in pepel streti vse, kar so ljudje storili; naš smoter je:

dol s cerkvami, šolami i sodnijami . . ." (str. 180.) Tako in jednako poučuje knjiga čitatelje o tem pogubnem društvu!

Četrta knjiga je: *Čovjek od ženidbe do smrti. Po Albanu Stolcu priredio Stjepan Korenić.* 8°. Str. 67. Cena 15 nov. — Ta knjiga je nadaljevanje „Čovjek od rođenja do ženidbe“ ter nam v zadnjih šestih mesecih leta (prim. „Dom in svet“ lanski, str. 736) podaje izvrstne nauke od 30. leta pa do smrti. Več ali manj so zastopani tukaj vsi stanovi. Kot dostavek še sledé lepi in kratki nauki o vzgoji otrok in o medsebojnih dolžnostih.

Peta in zadnja knjiga so: *Ptice. Napisao Davorin Trstenjak, ravnatelj više pučke škole u Kostajnici. IV. svezak — Sa 23 slike.* 8°. Str. 124. Cena 20 novč. — To je četrti zvezek Trstenjakove zbirke *Životinje*; kar jih je izdalo društvo, pa osmi del. Knjižica je podobna prejšnjim. O raznih pticah nam pripoveduje pisatelj kratko, umevno, poljudno in semtertje tudi mikavno. V letošnji knjigi se posebno opisujejo ropne ptice, živeče ne samo na zemlji, ampak tudi na morju; k zadnjemu še omenja ptic, živečih v drugih krajih sveta.

Vse do sedaj omenjene knjige so tiskane na 50 tiskanih pôlah.

Knjige „Matice Hrvatske“ za 1. 1895.

(Konec.)

Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i poviestne crtice. Napisao Radoslav Lopašić. Dopunio Emilij Laszowski. Sa dvadeset i tri slike i jednom zemljopisnom kartom. Zagreb 1895. 8°. Str. 328. Cena 1 gld. 80 kr. — Tudi slovenskega bralca, ne samo Hrvata, prevzame milo čustvo, ko prebira to knjigo. To je zares domovinsko delo, navdihnjeno z ljubeznijo do domovine, kakor tudi izvira prav iz te ljubezni. Sloveči pisatelj nam predočuje lep kos hrvaške zemlje na desnem bregu naše Kolpe in sicer najprej kraje, potem pa petindvajset gradov. Opisovanje pojasnjuje petindvajset slik in jedna zemljepisna karta, kažoča te kraje koncem 15. veka. To je kos hrvaškega Valvasorja! Žal, pisatelj te knjige ne živi več: umrl je dné 25. malega travna l. 1893. Pred spisom samim je Lopašićev življenjepis ž njegovo sliko. H—b.

Ruska književnost u osemnaestom stoljeću. Napisao V. Jagić. Nagradjeno iz zaklade Adolfa Veber-Tkalčevića za god. 1894. Zagreb. 8°. Str. 284. Cena 1 gld. 80 kr. — To je tretja knjiga v vrsti knjig z naslovom: *Slike iz svjetske književnosti*. Knjiga obdeluje velevažno dôbo v ruskem slovstvu, dôbo, v kateri se je Rusija prenavljala po zapadnih vzgledih in naukih. Dele ima štiri: I. Iz dopetrovskega vremena; II. Petrovsko

vrijeme; III. Vrijeme carice Katarine; IV. Karamzinovo vrijeme. — Da ne vzbujata tukaj pozornosti samo tvarina, ampak tudi pisateljevo ime, umevaš lahko. Zato utegne biti malo knjig tako poučnih, kakor je ta. Takih slik smo vsikdar veseli. L.

Mirko Bogović. *Pjesnička djela. Svezak treći. Drama: Frankopan. — Izabrane pjesme. Uvod napisao Milivoj Šrepel. Sa slikom pjesnikovom. Zagreb 1895.* 8°. Str. 216. Cena 1 gld. 50 kr. — Ta zvezek ima dokaj obširen življenjepis pokojnega pesnika. Tukaj ne omenjamo niti drame, niti pesmij, ampak samo opozarjamo na lepi življenjepis, ki se ozira le na pesnikovo književno, ne pa na njegovo politično delovanje. Zares lep spominik je postavila Hrvatska Matica Bogoviću z izdavanjem njegovih pesniških del. H—b.

Za kralja — za dom. Historička pripoviest iz XVIII. veka. Napisao Josip Eugen Tomić. Dio drugi. (Žrtve zablude.) U Zagrebu. 1895. 8°. Str. 438. Cena 1 gld. (Zabavna knjižnica Matice Hrvatske, zvezek 182—185.) — Ta zvezek je drugi del znamenite Tomićeve povesti, katere prvi del je izšel lani. Zgodovinsko se konča povest s smrtjo cesarja Jožefa II., ki je na Ogerskem v poslednjih dnevih preklical vse svoje prejšnje naredbe, v dejanju samem pa s smrtjo Rosinino, hčerjo barona Nacio, katero je kot sestro nevedé, pa tudi ne-uspešno ljubil Janko. — Morda o priliki kaj več o celi povesti; za sedaj omenjamo, da riše pisatelj krepko in zanimivo zgodovino in značaje. Sv.

Ekvinocij. Drama u četiri prikaze. Napisao Ivo Vojnović. Str. 134. Cena 50 kr.

Snov je vzeta iz življenja dubrovniških mornarjev in ribarjev, v ondotnem dijalektu, kar je dramati za na oder (in ta namen naj ima vsaka drama) v škodo. Morda se bo zdelo komu čudno, odkod v sivi Jeli taka strast; a česa ne premore resignacija na lastno srečo, spojena z željo po osveti in z materino ljubeznijo! Nekaj posebnega v tej dramati je „Simfonički Intermezzo“ med drugim in tretjim dejanjem, ki „donaša slikama ono, što bi scenerija in orkestar morali prikazati gledavcima. — — — Ko bolje nego glazba da vživi divlju, nenatkriljivu poeziju sluje, — te vjerne slike borba ljudskoga života?“ Gojko.

Sofoklove tragedije. Preveo, uvod i tumač napisao Koloman Rac. Sa dvije slike u tekstu i jednom prilogom. Zagreb 1895. 8°. Strani 337. Cena 1 gld. (za neude 1 gld. 50 kr.). — Poučen in obširen uvod, par lepih slik in gladka prestava priporočajo to delo, katero se zdi poročevalcu bolje nego mnogo nemških in drugojezičnih iste vrste. (V „Prievodih klasika“ je ta knjiga zvezek 12.)

Dr. F. L.

Razne stvari.

Iz belokranjskega besednega zaklada.*)

(Priobčil I. Šašelj.)

(Dalje.)

jákša, e, f., jelša.
 jálva, e, f., smreka.
 jávkati, za mrličem pri pogrebu peti in plakati.
 jávkarica, e, f., = plakarica, das Klageweib.
 jávol, a, m., hudič, diabolus.
 jédine! tudi jédine bože! *interj.* jéhata!
 jelen divlji, rogač, lucanus cervus.
 jesénovec, a, m., (Essig)-Essenz; tako imenujejo jesih, ki ga kupujejo.
 kablénik, a, m., stol, na katerem stojijo škafi z vodo; po Dolenjskem vedernjak.
 káda? *adv.*, kedaj? nimam kada = nimam časa.
 kadi? *adv.*, kje?
 kaj, *conj.*, rabi 1) v pomenu „kakor“, n. pr. sam kaj Bog brez brata, hrv. kao. 2) mesto „da“ ali „ker“, n. pr. hvala, kaj ste dali!
 kájgod, *pron.*, karkoli, was immer.
 kálati se, v kalu kopati se (od svinj).
 kálfa, e, f., rokodelski pomočnik, der Handwerkseselle.
 káloki, *pl. m.*, zobje, katere dobi konj v petem letu.
 kanja, e, f., spodnja čeljust, der Unterkiefer.
 kápine, *pl. f.*, kar kane od sveč; die Kerzenabfälle.
 karminár, a, m., der Gast beim Leichenmale. *Pl.* ima karminják.
 kasóvina, e, f., podpora, ki se deli poškodovanim, na pr. po toči, ker se deli iz „kase“.
 kasovínar, a, m., kdor dobi podporo iz „kase“.
 kéliti se komu, pačiti se komu, jemandem eine Grimasse schneiden.
 kíp, a, m., die Kapelle.
 kiselína, e, f., der Weinstein.
 kiséljača, e, f., kisló jabolko.
 kíštra, e, f., kišta; enako kléstriti = klestiti.
 klápača, e, f., teloh, helleborus niger.
 klápaš, a, m., nek fižol.
 klasunčár, a, m., tako imenujejo Podzemeljčani Adlešičane. To ime so jim nadeli l. 1817., ko je bila tolika lakota, da so mleli klasunce (turšične šture) in iz te moke pomešane z malo druge kruh pekli.
 kléniti, zakleniti; kléni vrata! Podobno rabi Belokranjec tudi druge glagole same, mesto sestavljenih s predlogom, n. pr. klékniti = poklekniti, kóriti = pokoriti, nóviti = ponoviti, lóžiti = naložiti, tákniti = dotakniti, voščíti = privoščiti, zdráviti = pozdraviti, znati = poznati itd.
 klenít, a, m., klarinet.
 klobúcati, n. pr. streho, klobuk (venec, sleme) narediti na nji.
 klompícati, tudi klompítati, ropotati. *Prim. Pl.* klompati.
 klópina, e, f., svinja s klapastimi ušesi.
 knéžnica, e, f., der Kaiserling.
 knjápača, e, f., berglja; die Krücke.
 knjápež, a, m., človek, kateremu manjka prsta na roki.
 kojištvo, a, n., gojitev, die Pflege.
 koljávina, e, f., grizenje, die Kolik.
 kolotáčiti se, premetavati se, vrteti se.
 koparíja, e, f., kopanje, das Graben.
 kopínica, e, f., „rínčica“, das Ringlein.

*) Popravek. Na str. 128. in 191. naj se popravijo te-le tiskovne pomote: pri besedi „bersar“ naj se čita **berso** mesto „brzo“; mesto „brinda“ naj stoji **brnda**; pri besedi „čapra“ čitaj **noga** ne „roga“; **dok** m. „dak“; pri besedi „grljav“ naj se dostavi **grčav**, knorrig, ne „škripav“, knarrig.

koromáda, e, f., (*Dragatuš*), koleraba.
 koštríva, e, f., neka trava.
 kótec, a, m., s kamenjem zagrajen prostor v vodi, kamor seganjajo ribe, da jih lové.
 kozjáki, ov, *pl. m.*, (*Stari Trg*), die Schafblattern.
 kréblja, e, f., greblja, die Ofenkrücke.
 kreljútati, leteti.
 krévčati, kričati (od kokoši).
 krilákar, a, m., klobučar.
 križevák, a, m., 1) križavec, der Kreuzthaler, 2) kmet-podložnik, ki je daval svoje dni nem. vit. redu tlako in desetino. Imeli so na vratih svojih hiš velike črne križe. Tu pa tam se še dandanes vidi tak križ.
 krímsati se; krmsa se mi, da bi drugi želi, kar sem jaz sejal = žal mi je.
 krínješ, a, m., raztrganec.
 krôsna, *pl. n.*, der Weberstuhl. Naj navedem tu razna imena in dele krôsen in stvari, ki rabijo pri tkanju: bílo, bradúse, bídó, ceví, čúnek, grabljíce, izatkávača, kríži, ničálnice, pálice, podnóžniki, stálce, stránice, stupíčki, súkalo, šípka, škarje, vítlénc, vítlénj, vrátilo. Torej sama lepa domača imena, kakor rabi sploh Belokranjec večinoma za vsa orodja in priprave le domače narodne izraze.
 króšiti, krušiti.
 krípast, *adj.*, fleckig.
 krstítva, e, f., pojedina na dan sv. krsta.
 krtínjača, e, f., kača, ki pobira krte po krtinah,
 kuč, a, m., lesena ali železna kljuka, ki se utika v kambe pri jarmu.
 kúdaj, *adv.*, kodi.
 kúkovač, a, m., kukavica (samec).
 kukóvača, e, f., kukavica (samica).
 kúkul, a, m., kokalj, agrostemma gittago.
 kúmiti, kum biti.
 lájtar, a, m., reta. Kakor piše *Erjavec* v *L.* 1882 do 1883. str. 325. pravijo v *Volčah* „lejtra“. Oboje je iz nemškega die Reiter.
 lakánje, a, n., lakno.
 lančénka, e, f., veriga.
 lasénka, e, f.; v človeku se zaredé včasih n. pr. na kaki rani lasénke, t. j. nitim podobni črvčki. Najbrž isto, kar „živa nit“.
 lásnice, *pl. f.*, bolje kodelje, a slabeje so „vrhúnčine“.
 látati se, latje dobivati.
 látek, a, m., laket, die Elle, der Ellbogen.
 lática, e, f., kozica (pri srajci), der Zwickel.
 lázar, a, m., hroma žival.
 lážica, e, f., lažnica.
 ledárnica, e, f., ledenica.
 leg, a, m., lega.
 legácija, e, f., akacija, robinia pseudoacacia.
 les kurbin, die Berberitze, berberis vulgaris.
 leskávlje, a, n., leščevje.
 létvati, letviti, belatten.
 líndrati, ulivati se; mladi prasci lindrajo.
 líščak, a, n., lisjak.
 locnjévka, e, f., der Henkelkorb.
 loga, e, f., lega; od te loge je tele.
 lompítati, gl. klompicati.
 loncoglója, e, f., kdor lonce strga; rabi v pomenu siromak.
 luljáčka, e, f., die Schaukel.
 lúljati, schaukeln, schwingen.
 lúpiti, ružiti n. pr. grah, fižol.
 lúžiti, vodo preminjati; vol luži, kadar ima krvavo vodo.

(Dalje.)

Socijalni pomenki.

Uvod.

(Znanstveni napredek. — Naravoslovje in človek. —
Znaki naše dōbe.)

Orjaškega znanstvenega napredka zmago-slavje slavi po pravici naša dōba. Človek prodira vedno globlje v prirodne skrivnosti. Nezmerena, navidezno neskončna pota zvezdnih teles meri z največjo natančnostjo, tehta jim težo, zasleduje njihovo sestavo; na zemlji in pod zemljo rešuje najtežje uganke. Do najjednostavnejših prvin razkraja stvari in zasleduje njihove spojitve; uspehe svojega truda pa uporablja v nebrojnih iznajdbah, ki preobražajo svet. Človeku res ni nič več pretežkega; vse zve, vse premaga.

Knjiga tvarne prirode je sicer še v mnogih ozirih neprečitana, nerazumljiva: a list za listom se neprenehoma odpira in jasni v slavo človeškemu duhu. Žal pa, da se je pri tem delu človeškega duha vedno bolj pozabila poglobitna stvar na zemlji, — namreč človek sam. Prirodoslovje je zatemnilo človekoslovje. Človek se je umaknil prirodi in žalostnih posledic temu nam slavospevi v čast človeškemu duhu ne morejo zaglušiti. Napredku, duševni luči, zmagi duha nad tvarjo — se oglašajo gromoviti „živio!“, a med tem se glasí obupna tožba, žalno vzhivanje, pa tudi proklinjajoče žehtenje po maščevanju izmed milijonov tistih, katerim novi čas prinaša le — trpljenje, glad in breznadejno skrb za bodočnost, izmed tistih zapuščenih človeških bitij, katera nimajo deleža pri dedščini nebrojnih zakladov, ki jih ustvarja zmagoviti človeški duh.

Bakon Verulamski¹⁾ je s svojim precenjevanjem naravoslovne znanosti in induktivnega

¹⁾ Frančišek Baco je bil rojen v Londonu l. 1561., sin velikega tajnika angleške kraljice Elizabete. S svojim spisom „Instauratio magna“ je preokrenil smer in temelj znanstvenemu raziskavanju. Dokazuje namreč, da je naravoslovje poglobitni in najznamenitejši del modroslovja in da je samo indukcija opravičena v znanstnem dokazovanju, ne pa silogizem. Norčeval se je vsled tega pikro in nedostojno iz učenjakov prejšnje dōbe, češ, da so podobni pajkom, ki iz sebe predejo svoje mreže, ne pa, da bi bistro opazovali posamezne stvari in pojave in tako polagoma od posameznega se dvigali k višjemu, splošnemu. — Na tem mestu ne moremo obširneje pojasnjevati, v koliko uči Bakon prav in v koliko se moti: samo to poudarjamo, da indukcija brez silogizma nima nobene veljave. Splošni pojmi in prvotne splošne sodbe so temelj vsaki indukciji, brez njih bi bila sploh indukcija nemogoča. Bakon je umrl l. 1626.

znanstvenega načina otvoril vrsto tistih, ki sedaj razkrivajo tajnosti na nébesu in na zemlji, in ki so s svojim trudapolnim delom rešili že nebrojno vprašanj. A med tem, ko so se reševala težavna vprašanja o stvari in zakonih njenega izpreminjanja, pozabljal se je duh, ki jih je reševal, in kakor grozilna pošast se je rodilo najtežje, namreč socijalno ali družabno vprašanje.

V resnično krščanski dōbi je bil središče vsega umovanja in znanstvenega delovanja — človek, krona stvarstva. Dasi se tedaj ni v tolikem obsegu gojilo naravoslovje kakor v novem času, vendar ne smemo reči, da bi se bilo preziralo. Veleumi so se tudi takrat bavili s stvarino, njeno sestavo in njenimi lastnostmi, toda še temeljiteje so se pečali z duhom, njegovim bistvom in delovanjem. Temeljito so sicer tedaj razglabljali fizični red v stvarstvu in mu določali zakone, toda še mnogo bolj so proučevali n ravni red in njegovo osnovo. Nova dōba je prezirala duha in nraavnost in ju še prezira. Z daljnogledom ali s povečevalnim steklom na očesu, z merilom in šestilom v roci, se je učenjak jel norčevati iz duha in nraavnega reda. Pri svojem delovanju ju ni našel, ker ju ni iskal, a vendar ju je jel drzno tajiti. Taki nauki niso ostali zaprti v učenjakovi sobici; splavali so ven v živi svet, in, kjerkoli so se pojavili, ostrupljali so, uničevali, morili red in srečo in mir.

Sezidala se je sicer veličastna stavba naravoslovnih znanostij, a ob tem se je razdrla — človeška družba. Sedaj, ko se ta razdor kaže vedno huje, ne moremo se več izogniti nujnemu vprašanju: Kaj bo pa sedaj? Ali se dá še rešiti red človeške družbe? Kako in s katerimi pripomočki?

Svoj čas moramo pred vsem umevati. Mnogo jih je, ki se nič ne menijo za najvažnejšo stvar, namreč za ljudi in njihovo življenje. Sami se igrajo, ker jih je srečna usoda oslobodila mučnih skrbij za obstoj, in tako menijo, da se ves svet igra. Nič jim ni mar vprašanje, katero smo ravnokar zastavili, in zato sodijo, da nikogar ne skrbi. O takih ljudeh lahko rabimo slovenski pregovor, da bi prespali celó sodni dan, če bi bilo mogoče.

Če se že kdaj oglasé v tem oziru, izjavljajo samo, da na svetu ni tako hudo, kakor pišejo nekateri hujskači in prenapeteži, da je

bilo vedno tako, kakor je sedaj, da sveta nobeden ne more izpremeniti in da socialnega vprašanja sploh ni. Nam ni treba mnogo pre-mišljevat, da ovržemo te trditve in spoznamo, kje je resnica. Površen pogled v življenje nam kaže dovolj jasno, ali res ni socialnega vprašanja, ali je.

Povsodi vidimo, kako se razdirajo pravni temelji vsakoršne družbe: spoštovanje do zakonite oblasti, ljubezen do Boga in do bližnjega in pravičnost. Namestu spoštovanja do oblasti opažamo preziranje, zaničevanje in nepokorščino. V družinah in državah je vedno več upornih ljudij. Samoljubje in dobičkaželjna sebičnost kraljujeta. Tihe, delavne in požrtvovalne ljubezni ne srečaš iz lepa. Darežljivost, kolikor je še, nastopa šumno in glasno. Za vsak darček zahteva javne pohvale, hrupnega povračila v obliki očitnih zahval, javnega priznavanja in blestečega odlikovanja.

Slabo je to in tem slabše, ker je vedno več ljudij navezanih na — miloščino. Delavski stanovci upajo ohraniti svoj obstoj samo z milodari, podporami itd. To nam kaže, da delo ne pridobiva več toliko, da bi vzdrževalo človeka in da se je izgubilo celo zaupanje v moč vstrajnega, pridnega dela. Delavci, obrtniki in kmetje prosijo pomoči tožéč, da si sami ne morejo pomagati. Taka družba, kjer se večina ljudij zanaša na podpore, takorekoč na usmiljenje družih, ne more biti zdrava, in glasno odmeva iz nje vprašanje: Kaj je storiti, da se ozdravim? To je pa ravno družabno ali socialno vprašanje.

Dobičkaželjna sebičnost potiska v kot idejo pravičnosti. Vsak se raje sam zase skozi življenje, kakor vé in zna. Čim več jih prerine, tem bolje zanj. Ne méni se, da jih morda veliko število pomandra in pohodi na svojem potu, da mu je le cesta široko odprta.

V gospodarskem tekmovanju (konkurenci) izkuša vsak sam zase zmagovati in vsaka zmaga je združena s smrtjo mnogobrojnih gospodarskih bitnostij. To gospodarsko tekmovanje je pa tem škodljivejše, čim bolj tekmuje prav za prav le bistveno denar. Ob tem tekmovanju se namreč ne pridobiva nobena nova vrednost. Če n. pr. kak borzijanec s svojo premetenostjo jeden dan „zasluži“ tudi milijon goldinarjev, ni zavoljo tega niti za jeden krajcar vrednosti več na svetu; s tem se ni splošno premoženje pomnožilo niti za — jedno žemljo, pač pa je 10, 20, 100 ali še več družin izgubilo vse svoje s trudom privarčevano imetje.

Za sedaj ostavimo podrobneje opisovanje tega gospodarskega boja! Splošno smemo reči, da se zopet vračata naši dôbi bistvena znaka stare poganske dôbe: krivičnost in nasladnost.

Nižji in manjši družabni organizmi: družine, mali narodi, delavski stanovci se glasno pritožujejo proti krivicam, ki se jim godé. Zatiralci se jim pa smejejo s svojih mehkih sedežev; razkošje, ki jih obdaja, uživanje, v katero so vtopljeni, jim zabranja, da ne čujejo klicev na pomoč.

Toda teh klicev je vedno več. Poleg prošnjá se čujejo tudi grožnje, vedno glasnejše, vedno hujše. Čete zatirancev se zbirajo in čakajo le ugodnega trenutja, da udarijo.

Táko je ob kratkem lice naše družbe. Brez dvojbe je vredno, da ga ne preziramo, marveč si je natančno ogledamo.

Namenili smo se zato „Dom in svet“-ovim bralcem na tem mestu podajati slike družabnih boleznij in raznovrstna sredstva, ki se ponujajo v njihovo ozdravljanje. Sodimo, da ustrezamo s tem svojemu namenu in želji svojih naročnikov in prijateljev. (Dalje.)

Darovi za Marijanišče.

Gosp. Val. Marčič, kapelan . . .	gld.	1.—
„ Franč. Dolinar, župnik . . .	„	10.—
„ dr. Pavel Turner, zasebnik . . .	„	10.—
„ Balt. Bartol, župnik . . .	„	5.—
Po r. kan. L. Jeranu nekdo . . .	„	1.—

Dostavek. Na platnicah štev. 6. je izkazano: „Gosp. Fr. Buh, gen. vikar itd. 95 gld. Gosp. Fr. Buh in Vit Hribar 21 gld. 27 kr.“ — Dar 116 gld. 27 kr., ki nam je došel pod tema imenom, je dar Slovencev, naših milih rojakov v Clevelandu (Ohio), kateri so po predlogu veleč. gosp. Vita Hribarja odmenili in po-

slali omenjeno vsoto našemu zavodu s posredovanjem gospoda gen. vik. Fr. Buha.

Kakor izrekamo srčno zahvalo vsem milim dobrotnikom, tako še posebej blagim rojakom v Ameriki, ki so se nas ob tej priliki spominjali s toliko ljubeznijo.

Zavod sam se sicer pošteno trudi, da bi si opomogel in se „postavil na lastne noge“, vendar je potreb vedno veliko, ker se oglašá čim dalje več potrebnih prošnjikov. Da bi nas torej prijatelji, četudi smo majhni in ne moremo mogočno nastopati, nikdar ne zapustili!

Marijaniščniki.